

ZADAR
2020.

Povijesna središta,
suvremeni grad
i održivi turizam

3 / 4

ZADAR
2020

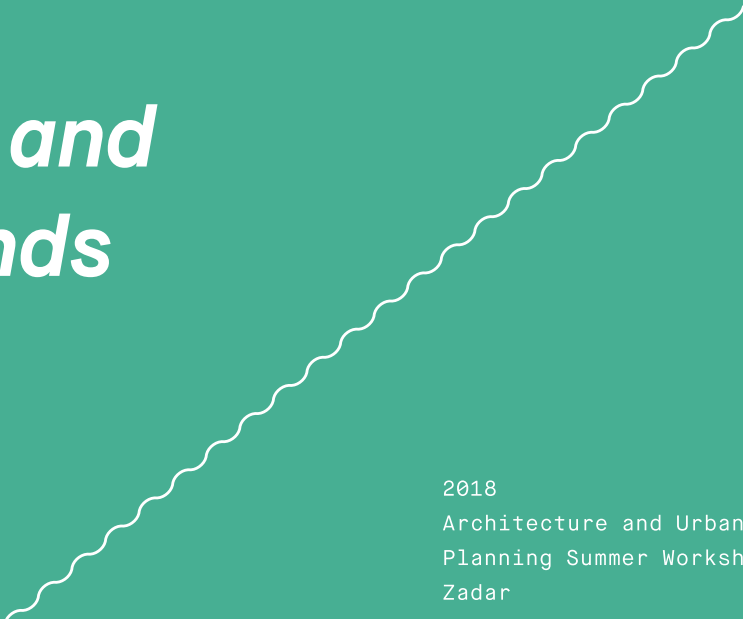
*Historic Centres,
Contemporary
Cities and
Sustainable
Tourism*

Grad i otoci

2018.
arhitektonsko-urbanistička
ljetna škola
Zadar

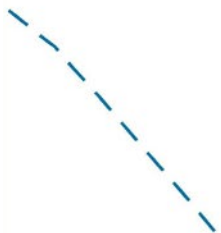
City and Islands

2018
Architecture and Urban
Planning Summer Workshop
Zadar

IMPRESSUM IMPRINT

Sveučilište u Zagrebu Arhitektonski fakultet

University of Zagreb Faculty of Architecture

Sveučilište u Zadru

University of Zadar

ZADAR 2020 / TRADICIJA I SUVREMENE POTREBE

ZADAR 2020 / TRADITION AND CONTEMPORARY NEEDS

Povijesna središta, suvremeni grad i održivi turizam

— ljetna arhitektonsko-urbanistička radionica

Historic Centres, Contemporary Cities and Sustainable Tourism

— Summer Architecture and Urban Planning Workshop

U provedbi ljetne arhitektonsko-urbanističke radionice sudjelovali su:

— Sveučilište u Zadru, Sveučilište u Zagrebu Arhitektonski fakultet

— Društvo arhitekata Zadra

— Zavoda za prostorno uređenje Zadarske županije

— Grad Zadar

— Zadarska županija

Summer Architecture and Urban Planning Workshop was organized by:

— The University of Zadar

— The University of Zagreb Faculty of Architecture

— The Association of Zadar Architects

— The Regional County Institute for Spatial and Physical Planning

— The City of Zadar

— Zadar County

IZDAVAČ PUBLISHER

Sveučilište u Zadru

HR-23000 Zadar

Ulica Mihovila Pavlinovića 1

University of Zadar

Croatia 23000 Zadar

Mihovila Pavlinovića st. 1

web: www.unizd.hr

email: info@unizd.hr

tel.: +385 23 200 665

Sveučilište u Zagrebu Arhitektonski fakultet

Hrvatska — 10000 Zagreb, Kačićeva ul. 26

University of Zagreb, Faculty of Architecture

Croatia — 10000 Zagreb, Kačićeva st. 26

web: www.arhitekt.hr

e-mail: dekan@arhitekt.hr

tel.: +385 1 4639 222

Objavljivanje ove knjige financijski je sufinanciralo Ministarstvo znanosti i obrazovanja Republike Hrvatske.

Af

Sveučilište u Zagrebu
Arhitektonski fakultet
University of Zagreb
Faculty of Architecture

Sveučilište u Zadru,
Odjel za turizam
i komunikacijske znanosti

Napomena: Kako se radi o edukacijskom i istraživačkom, a ne komercijalnom projektu, studenti – učesnici ljetne arhitektonsko-urbanističke radionice su u svom radu koristili sve dostupne izvore, materijale, podatke i izrađene studije za područje povijesnog središta Zadra. Ovim putem se zahvaljujemo svima osobama i institucijama koji su nam ustupili povijesnu građu i omogućili korištenje prethodno izrađenih specijalističkih studija.

Note: Due to the fact that this is an educational and research project, rather than a commercial one, students - participants of the Summer Architecture and Urban Planning Workshop, used all available resources in their work like, archive and contemporary documents, information and different studies prepared for Zadar and its surroundings. We would like to thank all the persons and institutions that have consigned historic documentation and enabled the use of, previously, prepared special studies.

UREDNIK EDITOR

Prof.dr.sc. Tihomir Jukić

UREDNIČKA SURADNJA CO-EDITOR

Kristina Perković, mag.ing.arch.

RECENZENTI REVIEWERS

Prof.dr.sc. Jesenko Horvat

Doc.dr.sc. Ivica Zdrilić

VODITELJI RADIONICE TUTORS

Prof.dr.sc. Tihomir Jukić,

izv.prof.dr.sc. Božena Krce Miočić,

Prof. dr. sc. Fedja Vukić

ASISTENTI ASSISTENTS

Dr. sc. Tomislav Klarin,

Kristina Perković, mag.ing.arch.

Gabrijela Vidić, mag. oec.

LEKTURA PROOF-READER

Zlata Santrić, prof.

PRIJEVOD TRANSLATION INTO ENGLISH

Doc.dr.sc. Igor Kulenović

LEKTURA ENGLESKOG JEZIKA ENGLISH PROOF-READING

Prof.dr.sc. Nenad Lipovac

PRIJELOM TEKSTA I GRAFIČKI DIZAJN GRAPHIC DESIGN AND PAGE LAYOUT

Karla Paliska, mag.art.

TISAK PRINT

Zelina, Zagreb

NAKLADA PRINT

150

Istraživanje provedeno na izbornom kolegiju vezano je uz temu znanstvenog projekta „Razvojni potencijal javnog prostora gradova Hrvatske“ (TP052) kojega financira Sveučilište u Zagrebu, kojeg vodi prof.dr.sc. Tihomir Jukić

The research carried out during the elective course was thematically connected with Scientific Project „Development Potentials of the Public Spaces in Croatian Cities“ (TP052), supervised and conducted by Prof. Tihomir Jukić, Ph.D.

Rukopis za objavljivanje prihvatio je Povjerenstvo za nakladničku djelatnost Sveučilišta u Zadru na sjednici održanoj 15.05.2019.

The manuscript has been approved by the University of Zadar Publishing Commission, on 15.05.2019.

Rukopis za objavljivanje prihvatio je Povjerenstvo za nakladničku djelatnost Arhitektonskog fakulteta na sjednici održanoj 16.04.2019.

The manuscript has been approved by the Faculty of Architecture Publishing Commission, on 16.04.2019.

Acta architectonica / Edicija Ljetne škole i radionice br. 36.

Acta architectonica / Edition of Summer School and Workshop no. 36.

ISBN 978-953-331-247-7 / ISBN 978-953-8042-51-5

CIP zapis je dostupan u računalnome katalogu Nacionalne i sveučilišne knjižnice u Zagrebu pod brojem 001033361.

CIP record is available in the computerised catalogue of the National and University library in Zagreb, no. 001033361,

Zadar, lipanj 2019. ©Sveučilište u Zadru

Zadar, June 2019 ©University of Zadar

Zagreb, lipanj 2019. © Sveučilište u Zagrebu, Arhitektonski fakultet

Zagreb, June 2019 ©University of Zagreb, Faculty of Architecture

SADRŽAJ

CONTENT

8	UVOD	8	INTRODUCTION
12	UČESNICI	12	PARTICIPANTS
14	UVODNI TEKSTOVI	14	INTRODUCTORY PAPERS
16	GRAD, OTOCI I ODRŽIV RAZVOJ – MOŽE LI I DRUKČIJE? prof. dr. sc. Tihomir Jukić	16	CITY, ISLANDS AND SUSTAINABLE DEVELOPMENT —COULD IT BE DIFFERENT? Tihomir Jukić, Ph.D.
22	TURIZAM NA OTOCIMA izv.prof.dr.sc. Božena Krce Miočić	22	TOURISM ON THE ISLANDS Božena Krce Miočić, Ph.D.
30	OTOČNOST: OTOCI I IZOLACIJA prof. dr. sc. Fedja Vukić	30	INSULARITY: ISLANDS AND ISOLATION Fedja Vukić, Ph.d
34	STUDENSKI PROJEKTI – propituju odnose grada i otoka u zadarskom arhipelagu: 6 studentskih projekata	34	STUDENT PROJECTS – they question relations between the city and the islands in the Zadar archipelago: 6 students project interventions
36	STUDENTSKO SELO, MOLAT	36	STUDENT VILLAGE, MOLAT
42	UVALA JAZI, MOLAT	42	JAZI COVE, MOLAT
48	LANTERNA SALI, DUGI OTOK	48	LANTERNA SALI, DUGI OTOK
54	INFOPUNKT PARKA PRIRODE TELAŠĆICA, DUGI OTOK	54	NATURE PARK TELAŠĆICA INFOPUNKT, DUGI OTOK
60	MADRIKULA, KALI	60	MADRIKULA, KALI
66	KUALJSKI VIJAZ, KALI	66	KUALJSKI VIJAZ, KALI
72	PRILOZI	72	ATTACHMENTS

Pod nazivom „Zadar – grad i otoci” (Zadar 2018.), od 24. do 30. kolovoza 2018. u Zadru je održana interdisciplinarna arhitektonsko-urbanistička radionica, kao dio četverogodišnjeg projekta „*Povijesna središta, suvremeni grad i održivi turizam*”. Organizatori i provoditelji interdisciplinarne arhitektonsko-urbanističke radionice su Sveučilište u Zagrebu, Arhitektonski fakultet i Sveučilište u Zadru, Odjel za turizam i komunikacijske znanosti. Ostvarena je i suradnja sa Zadarskim društvom arhitekata, Gradom Zadrom i Zadarskom županijom – Zavodom za prostorno uređenje Zadarske županije. U sklopu cjelovitog projekta ZADAR 2020. tijekom četverogodišnjeg razdoblja propitivanje područja Zadarske županije i Grada provodi se kroz četiri arhitektonsko-urbanističke radionice. Zadar – grad i otoci (Zadar 2018.) jedna je od njih, a trebala bi dati doprinos interdisciplinarnom promišljanju prostora tako da se propitaju odnosi grada i otoka u zadarskom arhipelagu.

Voditelji radionice bili su prof. dr. sc. Tihomir Jukić (Studij arhitekture i urbanizam, Arhitektonski fakultet), izv. prof. dr. sc. Božena Krce Miočić (Odjel za turizam i komunikacijske znanosti, Sveučilište u

The interdisciplinary architectural-urban workshop entitled “Zadar—the city and the islands” (Zadar 2018) was held in Zadar from 24 to 30 August 2018, as part of a four-year project “*Historical centres, modern city and sustainable tourism*”. The organizers and executives of the interdisciplinary architectural-urban workshop are the University of Zagreb-Faculty of Architecture and the University of Zadar-Department of Tourism and Communication Sciences. Cooperation with the Association of Zadar’s Architects, the City of Zadar and Zadar County-Regional County Institute for Spatial and Physical Planning has been established as well. Zadar County and the City of Zadar areas were discussed through four architectural-urban workshops, held as a part of an all-encompassing ZADAR 2020 project. Zadar—the city and the islands (Zadar 2018) is one of them that should contribute to the interdisciplinary reflection of space, in order to discuss relation between the city and islands in the Zadar archipelago.

Workshop tutors were Prof. Tihomir Jukić, Ph.D. (Department of Architecture and Urban Planning, Faculty of Architecture), associate professor Božena Krce Miočić, Ph.D. (Department of Tourism and Communication Sciences, University of Zadar) and Prof. Fedja Vukić, Ph.D. (Graduate School of Design, Faculty of Architecture). Students did some

Zadru) i prof. dr. sc. Fedja Vukić (Studij dizajna, Arhitektonski fakultet). Studenti su u sklopu terenske nastave upoznati s povijesnim razvojem grada i odnosom grada i otoka. Da bi što više saznali o zadarskom prostoru, uvodna tematska predavanja održali su stručnjaci za pojedina područja: izv. prof. dr. sc. Anica Čuka i prof. dr. sc. Josip Faričić s Odjela za geografiju, dr. sc. Tomislav Klarin i izv. prof. dr. sc. Božena Krce Miočić s Odjela za turizam i komunikacijske znanosti Sveučilišta u Zadru te prof. dr. sc. Tihomir Jukić s Katedre za urbanizma, prostorno planiranje i pejzažnu arhitekturu, koji su prezentirali gospodarsko-društvene aspekte razvoja zadarskih otoka. Polaznici interdisciplinarne ljetne arhitektonsko-urbanističke radionice bili su studenti preddiplomskih i diplomskih studija navedenih sveučilišta, različitih studijskih programa (arhitekti, urbanisti, dizajneri, studenti marketinga turizma, sociolozi, geografi, antropolozi...). Oni su u kontaktu s lokalnom samoupravom i aktivnim sudjelovanjem građana nastojali dati poticaj drukčijem pristupu planiranju, projektiranju i mogućim intervencijama na prostoru otoka, propitujući potencijal prostora u svrhu njihove revalorizacije,

field trips in order to learn more about historical development of the city and the relations between the city and the islands. In order to provide more input about Zadar area, the introductory lectures were held by experts in specific fields: associate professor Anica Čuka, Ph.D. and Prof. Josip Faričić, Ph.D. from the Department of Geography of the University of Zadar and Prof. Tihomir Jukić, Ph.D. from the Department of Urban and Physical Planning and Landscape Architecture, who presented the economic and social aspects of the development of Zadar islands. The participants of this interdisciplinary summer architectural-urban workshop were students of undergraduate and graduate studies of the mentioned universities, of different study programs (architects, students of urban planning, designers, students of tourism, sociologists, geographers, anthropologists ...). In contact with the local government and the active citizen participation the intention was to give impetus to different approach in planning, design and possible interventions in space of the islands, discussing the potential of space for the purpose of their re-evaluation and creation of proposals for their sustainable development and improvement of the quality of life.

The interdisciplinary teams composed of students and their mentors, professors from Zadar and

nudeći prijedloge za njihov održiv razvoj i podizanje kvalitete života.

Studenti su u interdisciplinarnim timovima, pod mentorskim vođenjem nastavnika iz Zadra i Zagreba, izradili idejne projekte za pojedine lokacije na Molatu, Dugom otoku i Ugljanu, a završna prezentacija projekata održana je na Sveučilištu u Zadru uz sudjelovanje svih zainteresiranih, kao i predstavnika Grada Zadra i Zadarske županije. Interdisciplinarna arhitektonsko-urbanistička radionica i njezini rezultati trebali bi dati svoj doprinos gospodarskom razvoju otoka i zadržavanju stanovnika na njima te privlačenju novih.

U sklopu ovogodišnje ljetne škole predstavljena je i knjiga „Javni prostori grada – tradicija i suvremene potrebe“, koja je nastala kao rezultat prethodne arhitektonsko-urbanističke radionice održane u Zadru 2017. godine.

Zagreb, prepared conceptual design projects for certain locations on the islands of Molat, Dugi otok and Ugljan. The final projects presentation was held at the University of Zadar with the participation of all interested parties as well as representatives of the City of Zadar and Zadar County. The interdisciplinary architectural-urban workshop and its results should contribute to the economic development of the islands and to the prevention of the emigration of their inhabitants as well as to attracting new ones.

A book promotion *“Public spaces of the city-tradition and modern needs”* was also part of this year's summer school, as a result of the previous architectural-urban workshop held in 2017 in Zadar.

VODITELJI RADIONICE TUTORS

Prof.dr.sc. Tihomir Jukić,
Izv.prof.dr.sc. Božena Krce Miočić,
Prof.dr.sc. Fedja Vukić

ASISTENTI ASSISTENTS

Dr.sc. Tomislav Klarin
Kristina Perkov, mag.ing.arch.
Gabrijela Vidić, mag.oec.

GOSTI PREDAVAČI GUEST LECTURERS

Izv. prof. dr.sc. Anica Čuka
– predavanje: "Geografski
čimbenici razvoja inovativnog
i doživljajnog turizma na
zadarskim otocima"
Sveučilište u Zadru
Odjel za geografiju

Red. Prof. dr. sc. Josip Faričić
– predavanje: "Kulturna baština
na zadarskim otocima"
Sveučilište u Zadru
Odjel za geografiju

Prof.dr.sc. Tihomir Jukić,
– predavanje:
"ZADAR 2018 – grad i otoci",
Sveučilište u Zagrebu,
Arhitektonski fakultet,
Katedra za urbanizam, prostorno
planiranje i pejzažnu arhitekturu

Dr.sc. Tomislav Klarin
– predavanje "Održivi razvoj
turizma u urbanim destinacijama",
Sveučilište u Zadru,
Odjel za turizam i
komunikacijske znanosti

Izv. prof. dr.sc. Božena Krce Miočić
– predavanje "Turizam na otocima ",
Sveučilište u Zadru,
Odjel za turizam i
komunikacijske znanosti

GOSTI KRITIČARI GUEST CRITICISTS

Doc.dr. sc. Silvio Bašić
Petar Kozina, mag.ing.arch.

STUDENTI STUDENTS

Ana Doljanin
Arhitektonski fakultet
Sveučilišta u Zagrebu

Ema Dunkić
Arhitektonski fakultet
Sveučilišta u Zagrebu

Erika Filipan
Studij dizajna
– Arhitektonski fakultet
Sveučilišta u Zagrebu

Marija Generalić
Povijest umjetnosti
Sveučilišta u Zadru

Vinka Ivičić
Arhitektonski fakultet
Sveučilišta u Zagrebu

Dunja Knežević
Arhitektonski fakultet
Sveučilišta u Zagrebu

Matej Kniewald
Arhitektonski fakultet
Sveučilišta u Zagrebu

Karla Kocijan
Studij dizajna
– Arhitektonski fakultet
Sveučilišta u Zagrebu

Lana Kyra Athis Mišura
Povijest i sociologija
Sveučilišta u Zadru

Bruno Lang-Kosić
Arhitektonski fakultet
Sveučilišta u Zagrebu

Lea Longin
Kultura i turizam
Sveučilišta u Zadru

Ksenija Paraga
Odjel za etnologiju i
antropologiju
Sveučilišta u Zadru

Valentina Rade
Arhitektonski fakultet
Sveučilišta u Zagrebu

Mateja Rogulj
Arhitektonski fakultet
Sveučilišta u Zagrebu

Tea Tomkić
Arhitektonski fakultet
Sveučilišta u Zagrebu

Ivana Zrinka Šarić
Odjel za turizam i
komunikacijske znanosti
Sveučilišta u Zadru

GRAD, OTOCI I
ODRŽIV RAZVOJ
– MOŽE LI I DRUKČIJE?
prof.dr.sc. Tihomir Jukić

TURIZAM NA OTOCIMA
izv.prof.dr.sc. Božena Krce Miočić

OTOČNOST: OTOCI I IZOLACIJA
prof.dr.sc. Feđa Vukić

CITY, ISLANDS AND SUSTAINABLE
DEVELOPMENT
– COULD IT BE DIFFERENT?
Tihomir Jukić, Ph.D.

TOURISM ON THE ISLANDS
Božena Krce Miočić, Ph.D.

INSULARITY: ISLANDS AND
ISOLATION
Feđa Vukić, Ph.D.

GRAD, OTOCI I
ODRŽIV RAZVOJ
– MOŽE LI I
DRUKČIJE?

prof.dr.sc.
Tihomir Jukić

CITY, ISLANDS
AND SUSTAINABLE
DEVELOPMENT – COULD
IT BE DIFFERENT?

Tihomir Jukić,
Ph.D.

U povijesti Zadra poznata je simbioza grada i njegovih otoka. Upitajmo se što bi bila Venecija bez svojih otoka Murana, Burana i Torcella ili što bi bio Dubrovnik kroz povijest bez Elafitskih otoka koji su bili njegova žitnica i izvor njegove opstojnosti. Slično je bilo i sa Zadrom za vrijeme Domovinskog rata kada su otoci pružali sigurnost, hranu i utočište za najugroženije skupine građana.

U planerskom smislu postavlja se pitanje: jesu li danas otoci zadarskog akvatorija na najpri-mjereniji način uključeni u život grada i u strate-giju razvoja cjelokupnog područja te koliko se grad oslanja na otoke i obrnuto? Upravo odabirom otoka i lokacija koje su bile predmet istraživanja tijekom interdisciplinarnе arhitektonsko-urbanističke radionice *Zadar – grad i otoci* (Zadar 2018.) željelo se propitati različite modele odnosa grada i otoka s obzirom na različite modele upravljanja njima, ne ulazeći u administrativno-političke odluke podjele prostora. Prvu skupinu otoka čine oni koji su pod izravnom upravom grada Zadra (Ist, Iž, Molat, Olib, Premuda, Rava i Silba). U sastavu naselja Zadar nalaze se 22 mjesna odbora (četvrti), a Grad Zadar kao upravno-teritorijalnu jedinicu, osim Zadra, čini još 14 naselja, ukupno 15 (stanje 2011.). U drugoj su skupini otoci koji imaju svoju upravu i kontroliraju cijeli otok, a u trećoj otoci koji imaju više lokalnih samouprava na istom otoku. Iz prve skupine odabran je otok Molat, iz druge Dugi otok, a iz treće otok Ugljan, odnosno općina Kali kao jedna od općina na istom otoku. Tijekom rada na ta tri odabrana otoka ustanovljene su prednosti i mane različitih načina njihova uključivanja u cjelo-vito područje Grada Zadra i Zadarske županije.

Osim analize različitih načina upravljanja i odnosa grada i otoka, propitivane su i karakteri-stike otoka s obzirom na kvalitetu morskih veza,

In the history of Zadar the symbiosis of the city and its island is well known. Let us ask ourselves what Venice would be without its islands Murano, Burano and Torcello or what would Dubrovnik, throughout history, be without the Elaphite Islands that were its granary and the source of its survival. A similar situation was in Zadar during the Homeland War when the islands provided security, food and shelter for the most vulnerable groups of citizens.

In terms of planning, the question arises as to whether the islands of the Zadar archipelago are, in the most appropriate way, involved in the life of the city and in the development strategy of the entire area and how much the city relies on the islands and vice versa? By selecting the islands and locations that were the research subject during the interdisciplinary architectural-urban workshop entitled *Zadar- the city and the islands* (Zadar 2018), the emphasis was to discuss different models of the relation between the city and the islands with regard to different models of managing them, without entering the administrative-political decision-making of space division. The first group of islands includes those under the direct administration of the City of Zadar (islands of Ist, Iž, Molat, Olib, Premuda, Rava and Silba). There are 22 local councils (city blocks) in Zadar, and the City of Zadar, as the administrative territorial unit, along with Zadar is composed of 14 settlements, which is altogether 15 (in 2011). The second group includes islands that have their own administration and control the entire island, while the third group of islands includes islands that have more local self-governments on the same island. The island of Molat was chosen from the first group, the island of Dugi otok from the second and the island of Ugljan, i.e. the municipality of Kali as one of the municipalities on the same island was chosen from the third group. The advantages and disadvantages of their different methods of incorporating into the entire area of the City Zadar and Zadar County were established during the work on these three selected islands.

Apart from the analysis of the different management methods and relation between the city and the islands, the characteristics of

raspoložive društvene sadržaje, udaljenost od grada, gospodarski razvoj, turističku ponudu, broj naselja i veličinu naselja na otoku itd. Kad je riječ o povezivanju otoka s gradom, kritično je to da se na dio otoka iz Zadra uopće ne može otići i vratiti u istom danu, dok su bliži otoci s gradom povezani gotovo svaki sat. Izrazito je loša veza između pojedinih grupa otoka. Sve to utječe i na njihov neravnomjeran razvoj.

Tema interdisciplinarnе arhitektonsko-urbanističke radionice bila je odnos grada i otoka te propitivanje održivog razvoja otoka koji se temelji na tri osnovna elementa: demografskoj održivosti, gospodarskoj održivosti i održivosti prostora. Upravo se na otocima uočava nedjeljivost tih triju osnovnih polazišta. Jer bez gospodarskog razvoja nema ni demografskog, a bez njih nema ni održivosti prostora. To su sve preduvjeti uravnoteženog razvoja otoka. Ne ulazeći u pojedine prednosti i mane, može se zaključiti da problem održivog razvoja ovisi i o načinu uključivanja pojedinih otoka u sustav grada i županije, ali da to nije jedino i presudno. Kroz istraživanja i diskusiju zaključeno je da je izostala adekvatna nacionalna strategija uravnoteženog razvoja otoka i odgovarajuća pomoć u njihovu umrežavanju te intelektualna pomoć za kandidiranje za dobivanje europskih sredstava za njihov razvoj. Često sve završava samo na danim obećanjima i podršci, a demografski odljev stanovništva govori da je potrebno puno više od načelnih opredjeljenja. Stanovnici otoka nadaju se da bi možda novi Zakon o otocima mogao učiniti znatnije pomake u tome.

Studentska interdisciplinarna arhitektonsko-urbanistička radionica upozorila je na postojeće probleme i potencijale prostora te predložila moguće projekte različitih mjerila i

the islands considering the quality of maritime connections, available social facilities, distance from the city, economic development, tourist offer, number and size of settlements on the island, etc. were also discussed. In terms of connecting the islands with the city, it is critical that some remote islands cannot be departed and returned to from Zadar in the same day, and that the nearby islands have a connection with the city almost every hour. There is an extremely poor connection between some groups of islands as well. All this affects different development of the islands.

The topic of the interdisciplinary-urban workshop was the relation between the city and the islands and the discussion of sustainable development of the islands based on three basic elements: demographic sustainability, economic sustainability and space sustainability. It is precisely on the islands that the indivisibility of these three basic starting points is visible: because without economic development there is no demographic development, and without the previous two (economic and demographic) there is no space sustainability. These are all prerequisites for the balanced development of the islands. Without prejudice to certain advantages and disadvantages, it can be concluded that the problem of sustainable development depends on the method of involvement of certain islands in the city and county system, but that is not the only and crucial element. Through research and discussion, it was concluded that there was no adequate national strategy for the balanced development of the islands or adequate assistance in their networking and granting of intellectual assistance for candidacy for obtaining European funds for their further development. Things often end only with given promises and supports, and the demographic drain shows that much more is needed than a commitment in principle. Residents of islands hope that perhaps a new Island Act could cause more advances in this. The student interdisciplinary architectural-urban workshop pointed to the existing problems and potentials of the area and suggested possible projects of different criteria and levels of spatial planning and economic

razina planiranja prostora i gospodarskog razvoja. Na Molatu se krenulo od skidanja stigme s dijela otoka na kojem je bio fašistički logor i njegova uključivanja u edukacijske i turističke projekte, a sve vezano uz transformaciju bivših vojarni na Molatu u sveučilišni centar za ljetne škole Sveučilišta u Zadru. Jednim od dva projekta u mjestu Sali na Dugom otoku propitivana je preobrazba tzv. *brownfield* područja, odnosno napuštenih gospodarskih zgrada tvornice za preradu ribe i predloženo uređenje dijela obalnog prostora u samom naselju. Drugim projektom dan je prijedlog za kopneni ulazni infopunkt u Park prirode Telašćica s glavne otočne prometnice. I jedan i drugi projekt vodi kvalitetnoj turističkoj ponudi, gospodarskom razvoju i novom zapošljavanju. Stoljetna tradicija mještana naselja Kali na Ugljanu je ribolov, a to je glavna gospodarska djelatnost i danas. U uređenju naselja i sadržajima koji se nude turistima to nije gotovo nigdje vidljivo. Upravo tradicija i stoljetna osnovna djelatnost bili su glavni motivi prijedloga dvaju studentskih projekata koji se bave preobrazbom obalnog i lučnog prostora naselja Kali, a sve radi isticanja njegova identiteta i brendiranja naselja i otoka.

Strategiju razvoja otoka i planiranje razvoja na njima karakterizira dvojnost pristupa: gospodarsko-razvojni i prostorno-planerski, koji često nisu usklađeni. Postojećem sustavu planiranja ne pogoduje ni administrativna rascjepkanost i različite razine odlučivanja na razini naselja, otoka, Grada Zadra i Zadarske županije. Sve to vodi k neusklađenom razvoju temeljenom na parcijalnim, često i pogrešnim ciljevima i interesima, a s premalim uključivanjem lokalnog stanovništva u procese planiranja i razvoja otoka. Ta administrativna razdjeljenost i prevelik broj općina i gradova

development. On the island of Molat, the stigma was removed from the part of the island where former fascist camp used to be and it was included in education and tourism projects, all related to transformation of former barracks on the island of Molat into the university centre for summer schools of the University of Zadar. The transformation of the so-called brownfield area, i.e. abandoned outbuildings of the fish processing factory and the organisation of part of the coastal area in the settlement were discussed on one of two projects in the settlement of Sali on the island of Dugi otok. Second project set a proposal for the land-entry info-point at the Telašćica Nature Park from the main island road. Both projects lead to quality tourist offer, economic development and new employment. The centuries-old tradition of the inhabitants of Kali on the island of Ugljan is fishing which is the main economic activity even today. However, that fact is not visible almost anywhere in the organisation of settlement and amenities offered to tourists. This theme, tradition and centuries-old basic activity were the main motives for the proposals of two student projects that deal with the transformation of the coastal and port area of the settlement of Kali, all in order to emphasize its identity and branding of settlement and the island.

The development strategy of the islands and their development plan is characterized by the duality of the approach: economic-development and spatial-planning, which are often not harmonized. The existing system of planning does not benefit from the existing administrative fragmentation and different levels of decision-making at the level of settlements, islands, the City of Zadar and Zadar County. All this leads to incompatible development based on partial, often wrong goals and interests, and with lack of involvement of the local population in these processes of island planning and development. This administrative division and the excessive number of municipalities and cities is a problem of spatial planning of the entire country, because the interests and results of the electoral fragmentation of the space have also affected the administrative division

problem su prostornog planiranja cijele države, jer su interesi i rezultati izborne rascjepkanosti prostora utjecali i na administrativnu podjelu s gotovo 500 subjekata odlučivanja. Sve to vodi ka kompliciranom i tromom sustavu s nejasnim ili potpuno suprotstavljenim ciljevima razvoja. Taj je sustav prenesen i na otoke, a posljedice su očite u svim segmentima održivosti (gospodarske, demografske i prostorne). Upitno je može li u takvim uvjetima znatnije pomake u razvoju otoka učiniti i novi Zakon o otocima.

with almost 500 decision makers. All this leads to a complicated slow system with unclear or completely opposing development goals. This system is also transferred to the islands, and the consequences are obvious in all segments of sustainability (economic, demographic and spatial). It is doubtful whether new Island Act could make significant progresses in the island development under such conditions.

TURIZAM NA
OTOCIMA

doc.dr.sc.
Božena Krce Miočić

TOURISM ON
THE ISLANDS

Božena Krce Miočić,
Ph.D.

Cohen je turista definirao kao dobrovoljnog, privremenog putnika koji putuje u očekivanju zadovoljstva koja mu mogu pružiti novosti i promjene doživljene na relativno dugom i neučestalom kružnom putovanju. Turist putovanje poduzima jer mu je potreban privremeni prekid svakodnevice, bijeg iz životne kolotečine i napuštanje mjesta stalnog boravka radi doživljavanja nečega novog. On putuje kako bi doživio zadovoljstvo. To očekivano zadovoljstvo generator je turističkog putovanja, a zadovoljan turist je uvjet bez kojega nema uspješnog turističkog gospodarstva.

Pitanje koje se postavlja tko su to potencijalni turisti na otocima? Što ih danas privlači na te otoke i što bi ih u budućnosti moglo privući? Otok sam po sebi nudi određenu dozu mističnosti svojom izoliranosti. Okruženost otoka morem predstavlja istovremeno ograničavajući faktor razvoja lokalne zajednice ali i otvara mogućnost očuvanja malih lokalnih zajednica u izvornom obliku koje predstavlja atrakciju turistima koji dolaze u njih. Istovremeno ti turisti koje privlači autohtonost otočnih zajednica potencijalno mogu značajno utjecati na te zajednice i ugroziti ih, stoga je iznimno važna ostvarivanje ravnoteže u vidu održivog razvoja turizma otočkih cjelina. Utjecaj turizma može biti ekonomski, ekološki i socio kulturni, ali je zbog izoliranosti sustava uvijek snažniji njegov utjecaj na otocima nego na kopnenom području. Boravak na otoku zasigurno predstavlja novo iskustvo za većinu turista. Sama pomisao kako vam vjetar može onemogućiti povratak s otoka na kopno u trenutku kada vi to želite može izazvati nelagodu ali i osjećaj avanture kod turista. Jednako tako upravljanje ograničenim resursima kojima otočna zajednica raspolaže zasigurno predstavlja izazov za lokalne vlasti.

Cohen defined the tourist as a voluntary, temporary traveller, travelling in the expectation of pleasure from the novelty and change experienced on a relatively long and non-recurrent round trip. The tourist goes on the trip because he needs temporary interruption of everyday life, escape from life routine, and leaving a place of permanent residence in order to experience something new. He travels to enjoy pleasure. This expected pleasure is a tourist travel generator, and a satisfied tourist is a condition without which there is no successful tourism economy.

The question arising is: who are the potential tourists on the islands? What attracts them to these islands today and what could attract them in the future? With its isolation, the island offers a certain amount of mysticism. The sea surrounding the island is, at the same time, a limiting factor for the development of the local community, but it also opens the possibility of preserving small local communities in their original form, which is an attraction for tourists visiting them. At the same time, those tourists who are attracted by the indigeneness of the island communities can potentially have a significant impact on these communities and jeopardize them; therefore, it is extremely important to achieve a balance in the sustainable development of island tourism. The impact of tourism can be economical, ecological and socio-cultural, but due to the isolation of the system, its impact on the islands is always stronger than on the mainland. Staying on the island certainly represents a new experience for most tourists. The very idea that the wind can prevent you from returning from the island to mainland at the time you want it can cause discomfort but it can also cause a sense of adventure with tourists. Equally, the management of the limited resources that the island community has at its disposal is certainly a challenge for local governments.

The Zadar archipelago consists of 18 islands, 149 islets, 88 reefs and cliffs. This group of islands is defined by its geographical characteristics, not by administrative organisation. It is important to emphasise that some of them belong to the administrative organisation

Zadarska otočna sastoji se od 18 otoka, 149 otočića, 88 grebena i hridi. Ova skupina otoka definirana je svojim geografskim karakteristikama, a ne administrativnim ustrojem. Važno je naglasiti da neki od njih spadaju pod administrativnu upravu Grada Zadra. Svojom površinom od 587,6 km skupina predstavlja jedan od najvećih potencijala koje Zadarska županija i Grad Zadar imaju. No, ova otočna skupina značajno je manje turistički valorizirana od skupine splitskih otoka ili kvarnerskih otoka (posebice Lošinja). Iako je zamjetno kako je u Hrvatskoj razvoj turizma na otocima pratio onaj obalni, ipak zbog ograničenja koju nameće prometna otočna izoliranost taj razvoj je bio umjereniji. Ovo je i temeljni razlog zašto su otoci očuvali snažniju izvornost prostora no što je u obalnom dijelu te izbjegli razvoj masovnog turizma koji je postao jedan od najvećih problema u priobalnim destinacijama.

Utvrđeno je kako različite skupine dionika u destinaciji prepoznaju različite probleme koje sa sobom nosi razvoj turizma na otocima. Turistički operateri kao najveće probleme prepoznaju nedostatke u snabdjeveniju električnom energijom i probleme u prijevozu kako bi se dosegнула otočna destinacija. Vladine agencije kao najveći problem prepoznaju povećane cijene namirnica na otocima, lokalno stanovništvo izdvaja probleme s prijevozom kao najveće s njihovog gledišta. Turisti značajno manje uočavaju i prepoznaju probleme otočne zajednice, nego su fokusirani na svoj odmor pa kao najveći problem prepoznaju prljave plaže.

Jedan od najvećih problema kod razvoja turizma na otocima je i problem osiguranja dostatno resursa. Ograničen prostor kojim raspolažu, a koji je uz to rijetko s plodnim površinama predstavlja problem kod razvoja turizma na otocima. Ove zajednice ne

of the City of Zadar. With its surface of 587.6 km, the group represents one of the greatest potentials the City of Zadar and Zadar County have. However, this island group is significantly less valorised than the group of the Split islands or the Kvarner islands (especially island of Lošinj). Although it is noticeable that in Croatia the development of tourism on the islands was accompanied by the development of tourism on the coast, due to the constraints imposed by the traffic insularity of the islands this development was more moderate. This is also the fundamental reason why the islands have preserved a stronger source of space ingenuity than the coastal part and avoided the development of mass tourism which has become one of the biggest problems in coastal destinations.

It was found that different groups of participants in the destination recognize different problems related to the development of tourism on islands. As the biggest problem, the tour operators recognize shortcomings in the supply of electrical energy and transport problems in order to reach the island's destination. Government agencies, as the biggest problem, recognize increased aliment prices on the islands while locals emphasise transport problems as the biggest one from their point of view. Tourists considerably less notice and recognize the problems of the island community, but are focused on their holiday; therefore as the biggest problem they recognise dirty beaches.

One of the biggest problems in the development of tourism on the islands is the problem of ensuring sufficient resources. The limited space they have, with few fertile areas, is a problem in the development of tourism on the islands. These communities cannot be self-sustaining because they do not have the resources to grow enough food they need, and the arrival of tourists would make this balance even more disturbing. Their distance from the mainland constitutes a restriction regarding the supply of basic as well as luxury goods that are necessary for serving the tourist demand. At the same time, due to the transportation costs, the price of goods supplied is significantly higher on the

moгу biti samoodržive jer ne posjeduju resurse za uzgoj dostatno hrane koja im je potreba, a dolazak turista ovu ravnotežu bi još više narušio. Njihova udaljenost od kopna predstavlja ograničenje kod dobave osnovnih, ali i luksuznih dobara koji su neophodni kod opsluživanja turističke potražnje. Istovremeno cijena dobavljenih dobara zbog troškova prijevoza na otocima je značajno veća no na kopnu. Kao najčešće ali i najveće ograničenje otoka, kako za život, tako i za razvoj turizma ističe se ograničena količina vode kojom raspolažu, jer rijetko na otocima nalazimo izvore pitke vode. Stoga njihov razvoj ovisi o izgradnji podmorskog vodovoda kojima bi im se dovela voda ili izgradnji vodosprema kojima se osiguravaju zalihe vode na otocima. Turistička industrija je poznata kao veliki potrošač vode. U većini zemalja prema podacima koje iznosi Becken (2014) turisti troše značajno veće količine vode nego lokalno stanovništvo. Iako moderni potrošači su visoko ekološko osviješteni kako je voda neobnovljiv i ograničen resurs ipak potrošnja vode u turističkom sektoru je iznad prosječna. Na primjeru Balijske istraženo je da 65% ukupne potrošnje vode odlazi na turističku potrošnju. Niz ekoloških oznaka upravo uštedu vode prepoznaju kao temeljni cilj koji poslovni subjekti moraju ostvariti kako bi je osvojili. Na Molatu i Dugom otoku ne postoji vodovod za snabdijevanje vodom, nego je razvijen sustav brodske dopreme vode u vodospreme na razini mjesta koje se dalje distribuiraju uz pomoć pumpi prema potrošačima. Lokalno uprava ali i stanovništvo ovo vide kao iznimno ograničavajući faktor razvoja turizma. Zanimljivost je da Molat ima vlastiti izvor vode, koji se u prošlosti koristila za potrebe lokalne zajednice a danas nije ali nije korištena niti kao komunalna voda u kućanstava. Slične probleme

islands than on the mainland. Limited amount of water available on the island is emphasised as the most frequent and the biggest restriction of the island, both for everyday life and for the development of tourism, since sources of fresh water are not frequent on the islands. Therefore, their development depends on the construction of underground aqueduct that would deliver water or on the construction of water reservoirs that insure water supplies on the islands. The tourist industry is known as a major consumer of water. According to data from Becken, in most countries (2014) tourists spend significantly larger volumes of water than the local population. Although modern consumers are highly ecologically aware that water is a non-renewable and limited resource, water consumption in the tourism sector is above average. A case study from Bali showed that 65% of total water consumption goes to tourism consumption. A series of eco-labels recognize water management as the fundamental goal that business entities need to realize in order to obtain it. On the island of Molat and Dugi otok there is no aqueduct for water supply, but a system of water delivery by ships to water reservoirs is developed at the level of sites that is through pumps further distributed to consumers. Local authorities, as well as the population, see this as an extremely limiting factor for the development of tourism. It is interesting to note that the island of Molat has its own source of water, which has been used in the past for the needs of the local community and today is not even used either as communal water in households. Similar problems of the island community are also noted regarding electricity supply.

The next problem of tourism development is waste and waste water management system development. Relatively small local communities produce small amounts of waste that can be absorbed in space. The construction of wastewater treatment plants and landfill sites is a prerequisite for the construction of a major tourist accommodation facility in the island community so as not to devastate the quality environment that is the most frequent basic attraction of the island.

otočne zajednice bilježe i kod opskrbe električnom energijom.

Slijedeći problem razvoja turizma je razvoj sustava zbrinjavanja otpada i otpadnih voda. Relativno male lokalne zajednice proizvode i male količine otpada koji se može apsorbirati u prostoru. Za izgradnju značajnijeg turističkog smještajnog objekta u otočnoj zajednici preduvjet je izgradnja prečišćivača otpadnih voda i odlagališta otpada kako se ne bi devastirao kvalitetan okoliš koji je najčešće temeljna atrakcijska osnova otoka . Kao što je rečeno lokalne zajednice su najčešće male i relativno zatvorene sa snažno izraženim vezama i očuvanom kulturom zajednice. Stoga je utjecaj turizma na njih često poguban. Promjene koje turizam donosi sa sobom snažno remeti ravnotežu lokalne zajednice. Otočne zajednice koje su bile predmet proučavanja u ovoj ljetnoj školi nisu bilježile značajne turističke rezultate. Kali je zabilježio tijekom 2017. godine 4.852 turistička dolaska i 33.138 noćenja, dok je Sali kao relativno velika turistička zajednica koja pokriva veći dio Dugog otoka ostvarila 21.019 dolazaka i ukupno 157.491 noćenje. U ovom broju uračunati su i turisti koji posjeduju kuće za odmor na otocima te su registrirani kroz sustav e-vizitor, dok isti sustav ne bilježi izletnike (tj. osobe koji ne ostvaruju noćenje na otoku). U istoj godini na cijelom Molatu zabilježeno je 445 dolazaka i 4.780 noćenja. Ne treba zaboraviti da na Molatu postoji privezište te su nautičari ostvarili većinu ovih dolazaka i noćenja na otoku.

Ograničeni resursi i zatvorene malene lokalne zajednice obvezuju kod razvoja turizma usmjeriti se prema održivom korištenju tih resursa i zaštiti lokalne baštine. UNWTO definira održivi razvoj turizma udovoljava potrebama prisutnih turista

As said, local communities are usually small and relatively closed with strongly expressed relations and preserved community culture. Therefore, the impact of tourism on them is often devastating. The changes that tourism brings strongly disturb the balance of the local community. The island communities that were studied in this summer school did not record significant tourist results. Kali recorded 4,852 tourist arrivals and 33,138 overnights in 2017, while Sali, as a relatively large tourist community covering most of the island of Dugi otok, recorded 21,019 arrivals and a total of 157,491 overnights. This includes tourists who own holiday homes on the islands and are registered through the e-visitor system, while the same system does not record picnickers (i.e. persons who do not generate overnight stay on the island). In the same year, 445 arrivals and 4,780 overnight stays were recorded on the island of Molat. It should be noted that the island of Molat has a berth and boaters generated most of these arrivals and overnight stays on the island.

Regarding the development of tourism, limited resources and closed small local communities undertake to aim for sustainable use of those resources and protection of local heritage. The UNWTO defines sustainable tourism development meeting the needs of present tourists and domicile population while preserving the resources of future development. Such development involves resource management in a way that meets the basic economic, social and aesthetic requirements while preserving cultural integrity, basic ecological processes and biodiversity. These limited resources are always a challenge in the development of tourist offer. In response to these challenges, specific forms of tourism are being developed. Specific forms of tourism are based on satisfying the primary motive of a tourist that motivates him to arrive to a specific destination (such as cultural, educational, eco, etc.). At the same time, the destination that develops some of the specific forms of tourism must be adapted by its offer and attractions to the certain segment of tourists who are motivated by a certain primary motive in order to maximize the satisfaction

i domicilnog stanovništva istodobno čuvajući resurse budućeg razvitka. Takav razvoj podrazumijeva upravljanje resursima na način da se udovolje osnovni ekonomski, socijalni i estetski zahtjevi uz istodobno očuvanje kulturnog integriteta, osnovnih ekoloških procesa i biološke raznolikosti. Ovi ograničeni resursi uvijek predstavljaju izazov kod razvoja turističke ponude. Kao odgovor na ove izazove razvijaju se specifični oblici turizma. Specifični oblici turizma temeljeni su na zadovoljavanju primarnog motiva turista koji ga pokreće na dolazak u određenu destinaciju (kao što je kulturni, edukativni, eko itd.). Istovremeno destinacija koja razvija neki od specifičnih oblika turizma mora svojom ponudom i atrakcijama biti prilagođena upravo određenom segmentu turista koji su motivirani određenim primarnim motivom s ciljem maksimizacije zadovoljstva posjetitelja. Specifični oblici turizma ne moraju nužno u sebe implementirati koncept održivog razvoja, nego se mogu razvijati u potpuno suprotnom smjeru. Stoga je važno kod odabira određenog specifičnog oblika turizma koji će destinacija razvijati postaviti granice održivosti izračunom pokazatelja. Svaka od odabranih destinacija posjeduje atrakciju osnovu za razvoj nekih specifičnih oblika turizma, no one nisu valorizirane, ili su nedostatno valorizirane. Molat je ima komparativne predanost za razvoj dark turizma jer se na njegovom prostorima se nalazio koncentracijski logor za vrijeme II. Svjetskog rata. Istovremeno napuštene vojarne koje do sada nisu stavljene u funkciju dane su na upravljanje Sveučilištu u Zadru. Ovo predstavlja resursnu osnovu za razvoj edukativnog turizma posebno iz područja podmorske arheologije,

of visitors. Specific forms of tourism do not necessarily have to implement the concept of sustainable development, but can be developed in the opposite direction. Therefore, when selecting the specific form of tourism that the destination is going to develop, it is important to set the sustainability limits by calculating the indicators. Each of the selected destinations has an attraction base for the development of specific forms of tourism, but they are not valorised or are insufficiently valorised.

Due to the fact that during World War II the concentration camp was on the island of Molat it possesses comparative advantages for the development of dark tourism. At the same time, the abandoned barracks that still have not been put into operation have been given to the management of the University of Zadar. This represents a resource base for the development of educational tourism, especially in the field of underwater archaeology, navigation and similar activities.

Sali and Kali can base their tourism development on the culture of fishing. These two places have the most developed fishing tradition in the County. Fish processing plant is located in Sali, while one of the most powerful fishing fleets privately owned by locals is in Kali. The attraction base of Sali is also the proximity of the Telaščica Nature Park, that represents the attraction base for the development of educational and eco tourism, whereas the bay Mir has an attractive force as a berth for the boaters who enter into Telaščica. Kali can develop its advantage due to the shipyard that can become a nautical service port. At the same time, the fundamental advantage of Kali, as an island community, is the proximity of the mainland and the exceptionally good and relatively cost-effective connection with the city of Zadar.

Thus defined attraction base is a challenge for student groups to create an attractive tourist product that can be based on natural resources (nature park), social resources (fishing culture, gastronomy), as well as on specially prepared attractions such as the Molat Educational Centre or the creation of complex of memories in the former concentra-

nautike i sl.

Sali i Kali svoj turistički razvoj mogu temeljiti na kulturi ribarstva. Ova dva mjesta imaju najrazvijeniju tradiciju ribarstva u Županiji. U Salima postoji tvornica za preradu ribe, dok je u Kali jedna od najsnažnijih ribarskih flota u privatnom vlasništvu mještana. Atrakcijska osnova Sali počiva i na blizini Parka prirode Telaščica koji predstavlja atrakciju osnovu za razvoj edukativnog i eko turizma, dok uvala Mir ima privlačni snagu kao privezište za nautičare kojima je ona ulazak u Telašćicu. Kali svoju prednost može razviti i na brodogradilištu koje može prerasti u nautičku servisnu luku. Istovremeno temeljna prednost Kali kao otočne zajednice je blizina kopna i iznimno dobra i relativno cjenovno povoljna povezanost s gradom Zadrom.

Ovako definirana atrakcijska osnova predstavlja izazov studentskim grupama za izradu atraktivnog turističkog proizvoda koji se može temeljiti kako na prirodnim resursima (park prirode), na društvenim (kultura ribarenja, gastronomija), ali i na posebno pripremljenim atrakcijama kao što je edukativni centar Molat ili stvaranje kompleksa sjećanja u bivšem koncentracijskom logoru. Koncentracijski logor predstavlja disonantnu baštinu čije korištenje može izazvati prijepore između različitih dionika u destinaciji. No, jedino turizam može valorizirati ovu baštinu jer u okviru njega mogu se razviti diskursi koji su prihvatljivi iako su gotovo odvojeni od povijesti prostora koji se valorizira.

tion camp. The concentration camp represents a dissonant heritage whose use could cause disputes between different participants in the destination. But only tourism can valorise this heritage because within it discourses that are acceptable can develop even though they are almost separated from the history of space that is valorised.

OTOČNOST:
OTOCI I IZOLACIJA

prof.dr.sc. Fedja Vukić

INSULARITY:
ISLANDS AND ISOLATION

Fedja Vukić, Ph.d.

Literatura:

- Hylland Eriksen T., In Which sense Do Cultural islands exist?, (1993), Social Anthropology 1, 133-147
- Rappleye J.(2015), Revisiting the metaphor of the island: challenging 'world culture' from an island misunderstood, Globalisation, Societies and Education, 13:1, 58-87

Literature;

- Hylland Eriksen T., In Which sense Do Cultural islands exist?, (1993), Social Anthropology 1, 133-147
- Rappleye J.(2015), Revisiting the metaphor of the island: challenging 'world culture' from an island misunderstood, Globalisation, Societies and Education, 13:1, 58-87

"The isolation spins its mysterious cocoon, focusing the mind on one place, one time, one rhythm - the turning of the light. The island knows no other human voices, no other footprints."
M. L. Stedman, *The Light between Oceans*

"The isolation spins its mysterious cocoon, focusing the mind on one place, one time, one rhythm - the turning of the light. The island knows no other human voices, no other footprints."
M.L.S tedman, *The Light between Oceans*

Većinu povijesti čovječanstva otoci su predstavljali geografsku činjenicu, ali i metaforu – za izolirano područje življenja odvojeno od kopna – otočnost. Otočne zajednice nisu bile samo specifični tipovi kolektivnog življenja već primjeri ljudske borbe za opstanak u oskudnom i ograničenom prostoru. Slobodan izbor za odvajanjem od kopna je pokretač otočnosti, a može biti povezan s tradicijom, povijesnim kontekstom ili prisilnim premještanjem iz uobičajenih uvjeta. Otoci suvremenog svijeta, okruženi morem ili društvenom zatvorenosću, funkcioniraju u novoj vrsti izolacije: naslijeđena geografska ili kulturna statičnost nadopunjena je simboličkom i fizičkom dinamikom, komunikacijskim sadržajem i putovanjima turista ili migranata.

Koliko je složenost suvremenog umreženog svijeta, u stvarnosti ekonomije velikih razmjera koja je poljuljana teškim izborima o budućnosti bez fosilnih goriva, povezana s otočnim zajednicama i otočnim kulturama, obzirom da se većina konflikata odvija na kopnu? Je li otočnost, kao osjećaj i stanje kulture, ograničena samo na otoke u geografskom smislu ili je to stanje uma, usamljenost u kulturi u vrijeme sveprisutnih društvenih mreža? Postoje li otoci i izolirane zajednice i na kopnu, „postoje li još uvijek kulturološki otoci“ (Hylland Eriksen, 1993), djeluje li otočnost kao globalna neugoda? Fokus arhitektonsko-urbanističke ljetne škole

For much of human history, islands were a geographical fact but the metaphor too – for an isolated area of living, a separation from the mainland, an insularity. Island communities were not only the specific types of collective living but the examples of human struggle for survival in a essential and confined given space. Voluntary choice for dismemberment from the mainland is a driver to insularity, given by tradition, history context or a forced act of transfer from the usual conditions. Islands of contemporary world, surrounded by the seas of water or social closure function in a isolation of a new kind: inherited geographical and cultural static is complemented by symbolic and physical dynamic, of communication content and of humans in travel, as tourists or migrants.

Just how much the complexity of contemporary networked world, in a reality of mass scale economy crumbled by hard choices for the post-fossil fuel future, is related to the island communities and island cultures, as most of the conflicts are conducted on the mainland? Is the insularity as a human feeling and a state of culture confined to geographic islands only or is it a state of mind, a loneliness in culture in an age of vast social networks? Are there islands and isolated communities on mainland too, "do cultural islands still exist" (Hylland Eriksen (1993), does insularity function as global discomfort?

The focus of Zadar 2020 summer school held in 2018 was on communal life in confinement of an island and insularity as a way of cultural identification of such a confinement. Students explored the ways design theory, criticism and practice comprehends issues of island life and insularity in contemporary world by way of creating innovative concepts and

ZADAR 2020 održane 2018. godine bio je zajednički život u ograničenom i zatvorenom prostoru otoka, i otočnost kao način kulturne identifikacije takve vrste zatvorenosti. Studenti su istraživali na koji način teorija, kritika i praksa projektiranja razumije probleme otočkog života i otočnosti u suvremenom svijetu kroz stvaranje inovativnih koncepata i scenarija. Cilj je bio iz različitih perspektiva i disciplinarnih metoda istražiti divergentnu otočnu kulturu današnjice, a kako bi ispitali je li otočni život i otočnost samo „izuzetak u moru konvergencije“ (Rappleye 2015: 77) ili tema sa širim kognitivnim potencijalom za svijet sutrašnjice?

scenarios. The aim was to explore, from various perspectives and disciplinary methods, the divergent island culture of today as to realize is the island life and insularity merely “an exception in a sea of convergence” (Rappleye 2015:77) or a exemplary topic with wider cognitive potential for the world of tomorrow?

STUDENSKI PROJEKTI
– 6 STUDENSKIH
PROJEKATA

Studentsko selo, Molat

Uvala Jazi, Molat

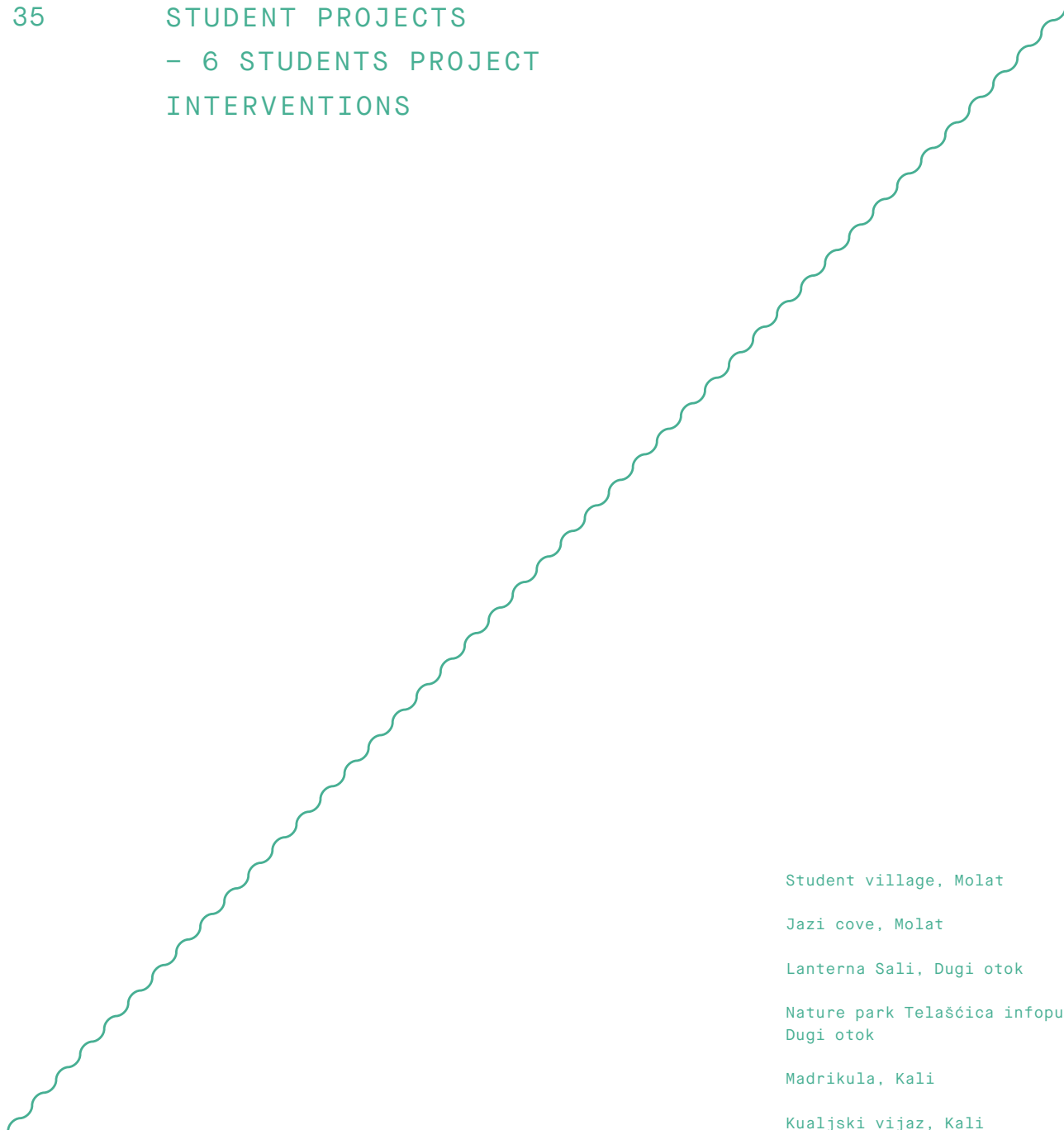
Lanterna Sali, Dugi otok

Infopunkt parka
prirode Telašćica, Dugi otok

Madrikula, Kali

Kualjski vijaz, Kali

STUDENT PROJECTS
– 6 STUDENTS PROJECT
INTERVENTIONS

Student village, Molat

Jazi cove, Molat

Lanterna Sali, Dugi otok

Nature park Telašćica infopunkt,
Dugi otok

Madrikula, Kali

Kualjski vijaz, Kali

LOKACIJA:

otok Molat, selo Molat

Ema Dunkić

Arhitektonski fakultet
Sveučilišta u Zagrebu

Ana Doljanin

Arhitektonski fakultet
Sveučilišta u Zagrebu

Naselje Molat ima sve pretpostavke da u budućnosti postane mjesto susreta starih i mladih, tradicionalnog i suvremenog, tehnologije i prirode. Osim prisutne depopulacije, otok se susreće s problemom vodoopskrbe, manjkom smještajnog kapaciteta i sadržaja koji bi privukli turiste. Prirodni okoliš i bogata povijest otoka pružaju potencijal za istraživanje, a prazne prostorije napuštenih vojarni i puste ulice čekaju novi život.

Planiranim rješenjem predlaže se korištenje u edukacijsku svrhu Zadarskog sveučilišta, kao prostor za studente i ljetne radionice različitog tipa. Predlaže se rješenje kojim bi se aktivirale četiri gravitacijske zone. Svaka vojarna središte je jedne od tih zona te ima određenu funkciju, kao što su edukacija i smještaj te joj se pridodaju sadržaji zabave ili rekreativnog karaktera. Uz bivše vojarnje kao četvrta gravitacijska zona uključen je i prostor bivšeg vojnog koncentracijskog logora koji podigli Talijani za vrijeme Drugog svjetskog rata i koji je na tom prostoru egzistirao 1942. – 1943. Predloženim konceptom taj bi prostor u budućnosti ostao mjesto memorije i sjećanja ali i mjesto novog života na otoku.

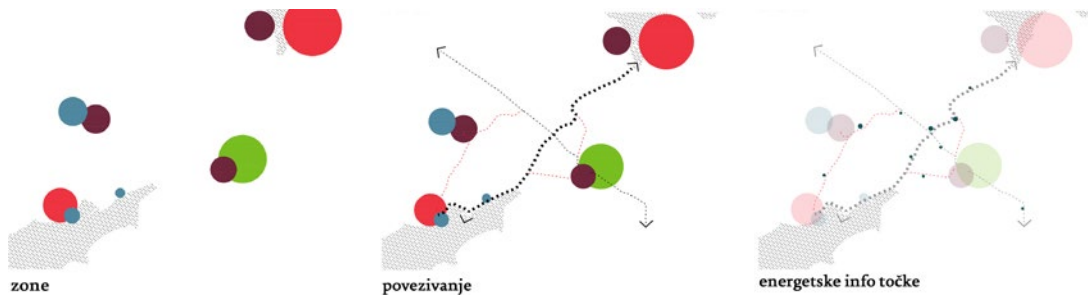
U prvoj vojarni planirane su spavaonice, kantina i recepcija, a dodatni sadržaj čine ronilački klub koji koriste studenti Podvodne arheologije, Akvakulture te specijalisti za monitoring mora.

Druga vojarna, smještena u najgušćem tkivu mjesta, preuzima mirnije funkcije predavaonica i studentske menze. S obzirom na lokaciju, predavaonice se mogu prenamijeniti te zajedno s unutarnjim dvorištem tvoriti prostore prilagođene lokalnom stanovništvu, s različitim mogućnostima korištenja.

Treća vojarna eksperimentalnog je karaktera i praktične primjene. Novi laboratorijski prostori te obradiva polja namijenjena su studentima agronomije, geografije i primjene ekologije u poljoprivredi, a i već spomenuti studenti podvodne arheologije i akvakulture ovdje mogu istraživati izronjene materijale. Na području ove vojarnje, izgradili bi se prostori za sport, art centar, noćni klub, pozornicu na otvorenom i drugo.

Naglasak je stavljen na povezivanju četiri važne točke naselja. To je ostvareno signalistikom, energetske točkama koje pružaju hlad, vodu, zabavu, informacije te skupljaju kišnicu i sunčevu energiju. Točke predstavljaju model povezivanja studenata i nastavnika s lokalnim stanovništvom jer omogućuju aktivnosti svojstvene njima. Pružaju zanimljive informacije o mjestu što privlači turiste. Na taj način glavna komunikacija u naselju Molat postaje kralježnica susreta studenata, turista i lokalaca. Korištenjem obnovljivih izvora energije i skupljanjem kišnice potpomognuta je opskrba naselja na održiv način.

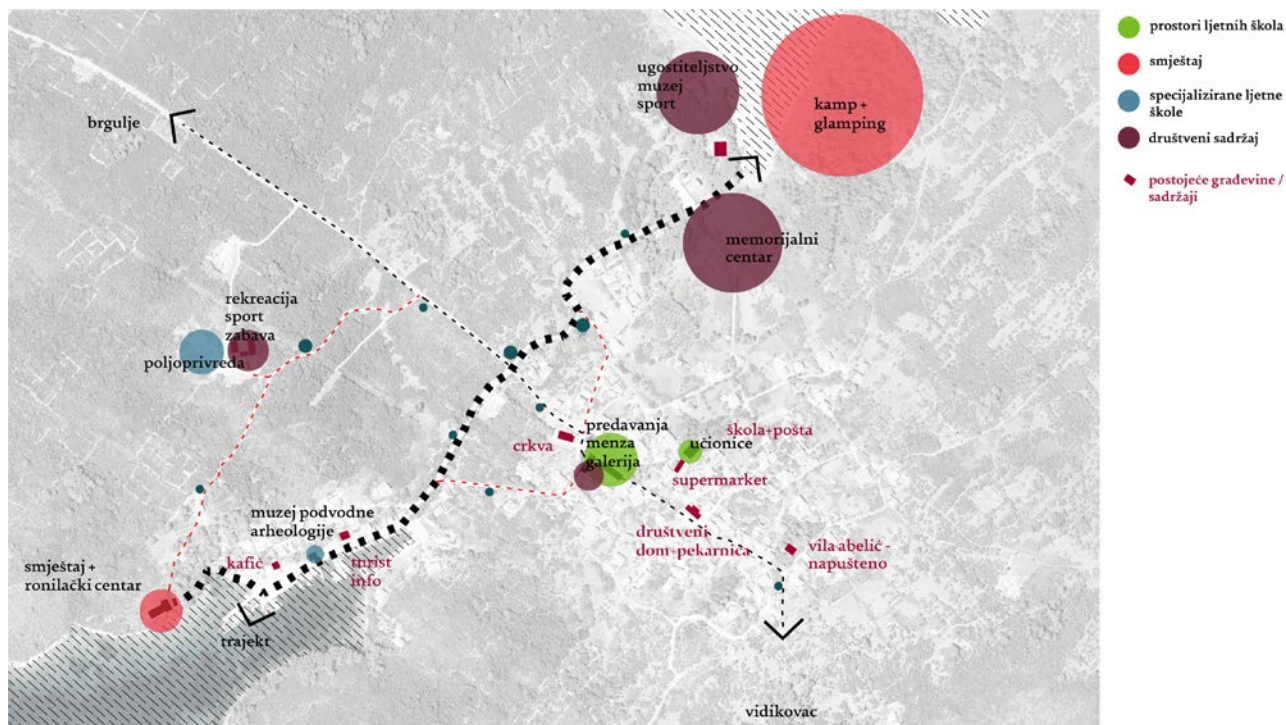
Slika 1.
Razvoj ideje

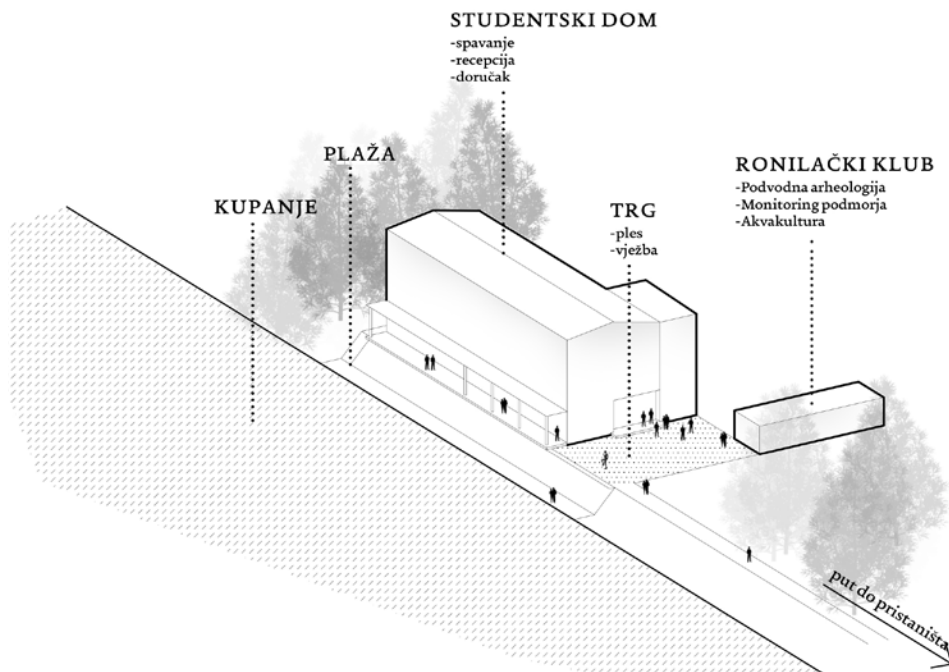

PRIKAZI VOJARNI S PLANIRANIM SADRŽAJIMA

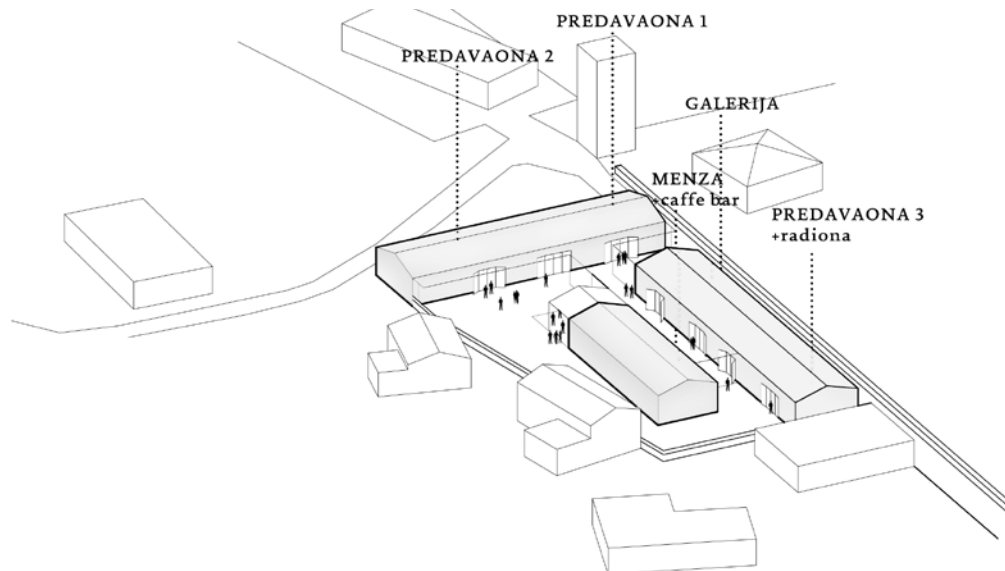
Slika 2.

Plan predviđenih sadržaja studentskog sela Molat u odnosu na postojeće sadržaje mjesta

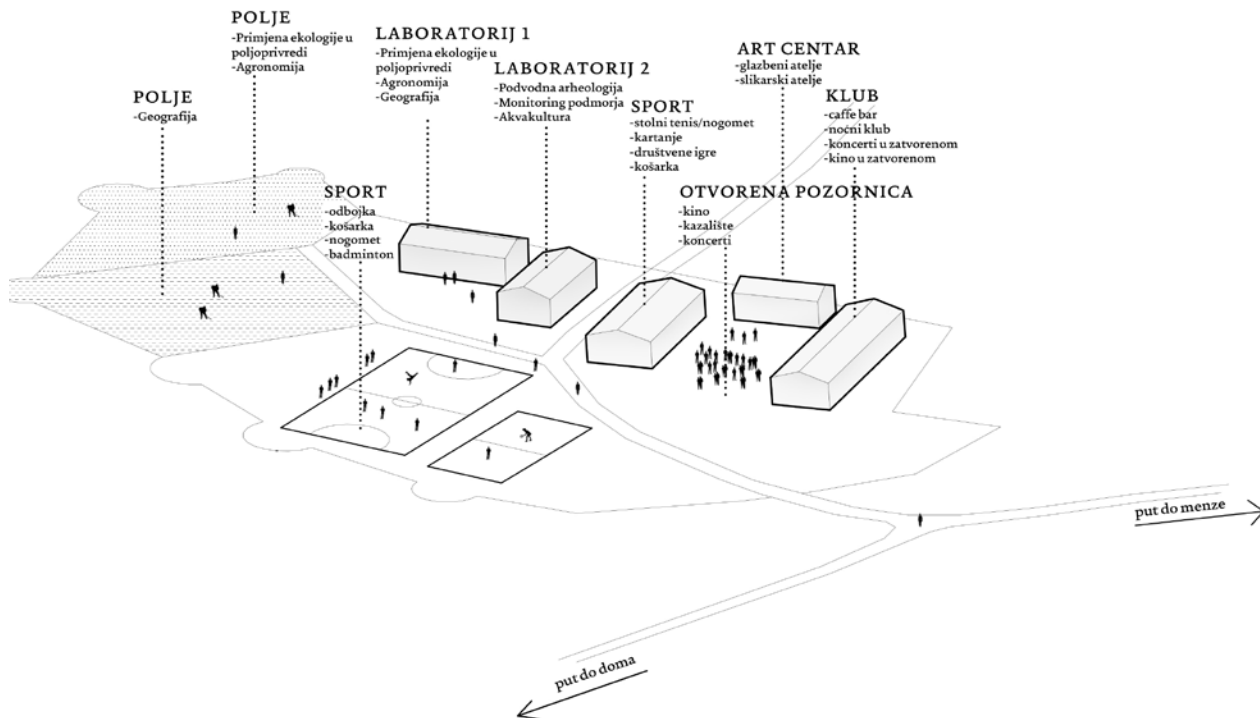

Slika 3a.
Vojarna 1

Slika 3b.
Vojarna 2

Slika 3c.
Vojarna 3

Slika 4.
Prostorni prikaz vojarne 1

LOKACIJA:

otok Molat, uvala Jazi,
koncentracijski logor

Marija Generalić

Povijest umjetnosti
Sveučilišta u Zadru

Dunja Knežević

Arhitektonski fakultet
Sveučilišta u Zagrebu

Matej Kniewald

Arhitektonski fakultet
Sveučilišta u Zagrebu

U uvali Jazi na otoku Molatu za vrijeme Drugog svjetskog rata od 27. lipnja 1942.– 8. rujna 1943. godine. nalazio se fašistički koncentracijski logor čije je područje, sada zapušteno i neiskorišteno, fokus ovog projekta. Radi se o mjestu velikih stradanja i patnje zatočenih među kojima su bili i brojni, mahom mladi stanovnici Molata pa intervencija u takav prostor pretstavlja vrlo osjetljiv zahvat.

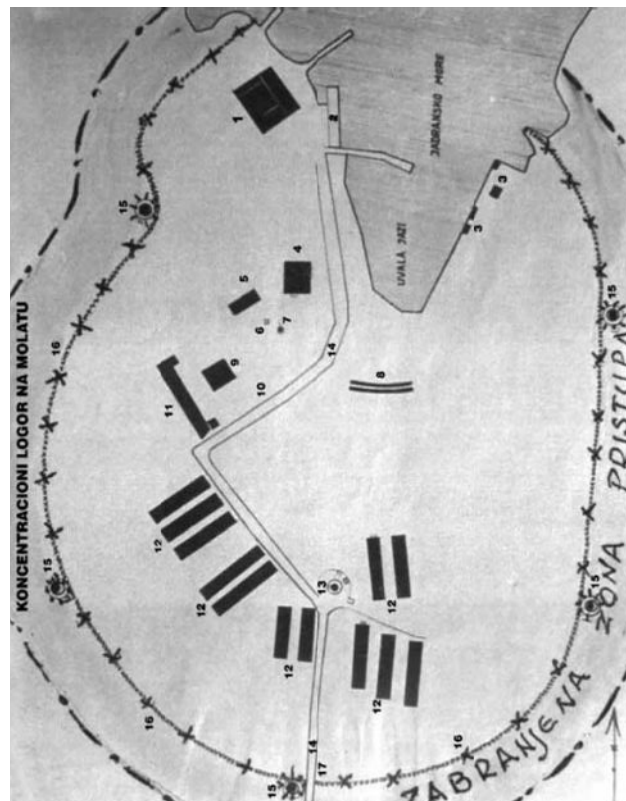
U prostor na kojem je nekada bio logor potrebno je smjestiti nove sadržaje poštujući pri tome snažnu memoriju mjesta. Kako je naselje Molat obuhvaćeno projektom zadarskog Sveučilišta na otocima naziva Archipelogos, na prostoru bivšeg logora želi se ostvariti nadopuna sadržaja koji će se na Molatu ponuditi u prvom redu sveučilišnim i gostujućim studentima, ali i turistima (uglavnom izletnicima i natučarima) te lokalnom stanovništvu – najprije u vidu dodatnih smještajnih kapaciteta, pa se sjeveroistočni dio bivšeg logora prenamjenjuje u kamp zbog svoje zaštićene pozicije u šumi uz more, ali i kroz sportske i ugostiteljske sadržaje u postojećim objektima u sjeverozapadnom dijelu bivšeg logora. U središnjem dijelu smješteno je spomen područje bivšeg logora. U tom bi se dijelu umjetničkom intervencijom reinterpretirale barake i naglasio bunar kao glavni elementi života u logoru. Između tri zone obuhvata – kampa, dodatnih sadržaja i spomen mjesta – nalazi se uređena pješačka površina 'trg' uz samu plažu pješčane uvale, koji služi za odvijanje različitih aktivnosti u kojima mogu sudjelovati sve ciljne skupine, od kampera i kupaca do lokalaca, kao npr. joga, ples, aerobik, projekcije i dr. Po samom rubu obuhvata bivšeg logora uređuje se šetnica koja prolazi kraj pet očuvanih karaula (logorskih stražarnica) koje

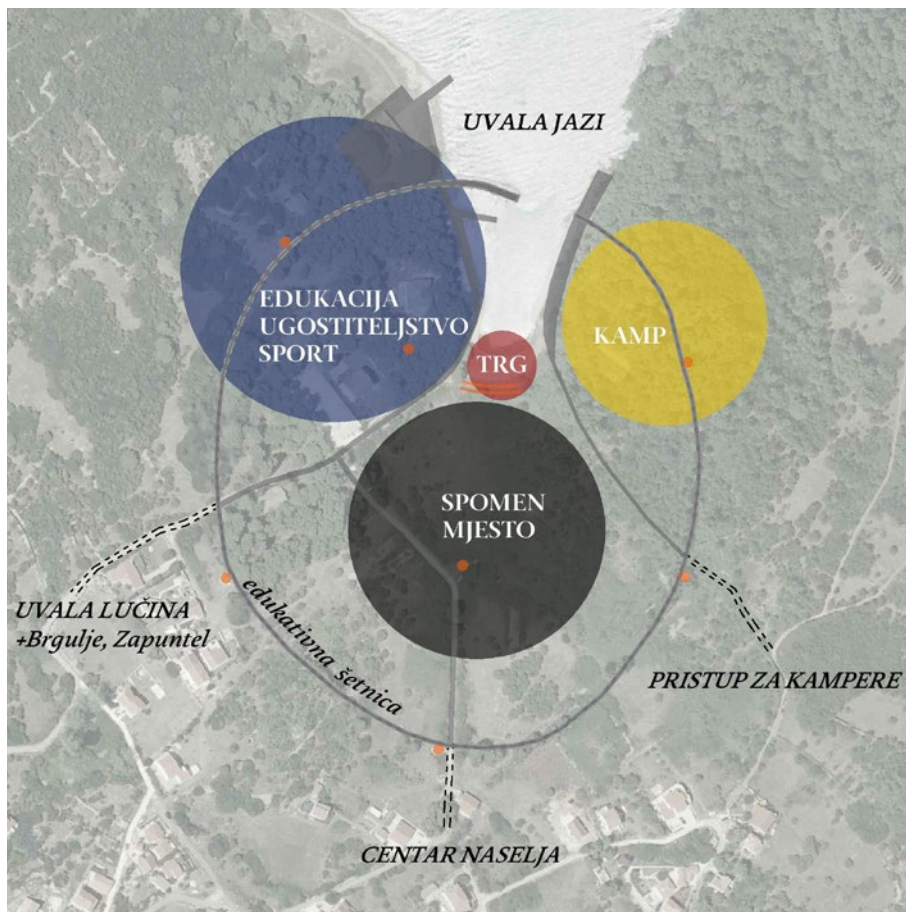
funkcioniraju kao muzej na otvorenom i pričaju priču o molajskom logoru.

U prostor bivšeg logora predviđena su tri uređena ulaza iz naselja. Uz ulaze se nalaze dva veća parkirališta jer unutar samog logora nije predviđen promet motornim vozilima.

Umjetničke intervencije na području zone spomen mjesta nisu konačno definirane jer se radi o kompleksnom i osjetljivom zadatku koji zahtjeva dublje promišljanje i dugotrajniji rad stručnog tima ukoliko se želi ostvariti ambijent dostojan memorije koju prostor nosi. Dilema o pristupu tom zadatku prikazana je kroz analizu referentnih primjera spomeničkih područja.

Slika 1.
Organizacija fašističkog
koncentracionog logora u
uvali Jazi na otoku Molatu

Slika 2.
Prijedlog korištenja
prostora bivšeg
koncentracijskog logora

Slika 3.
„Potencijal otoka Molata“
— bunar

Slika 4.
„Potencijal otoka Molata“
— veduta

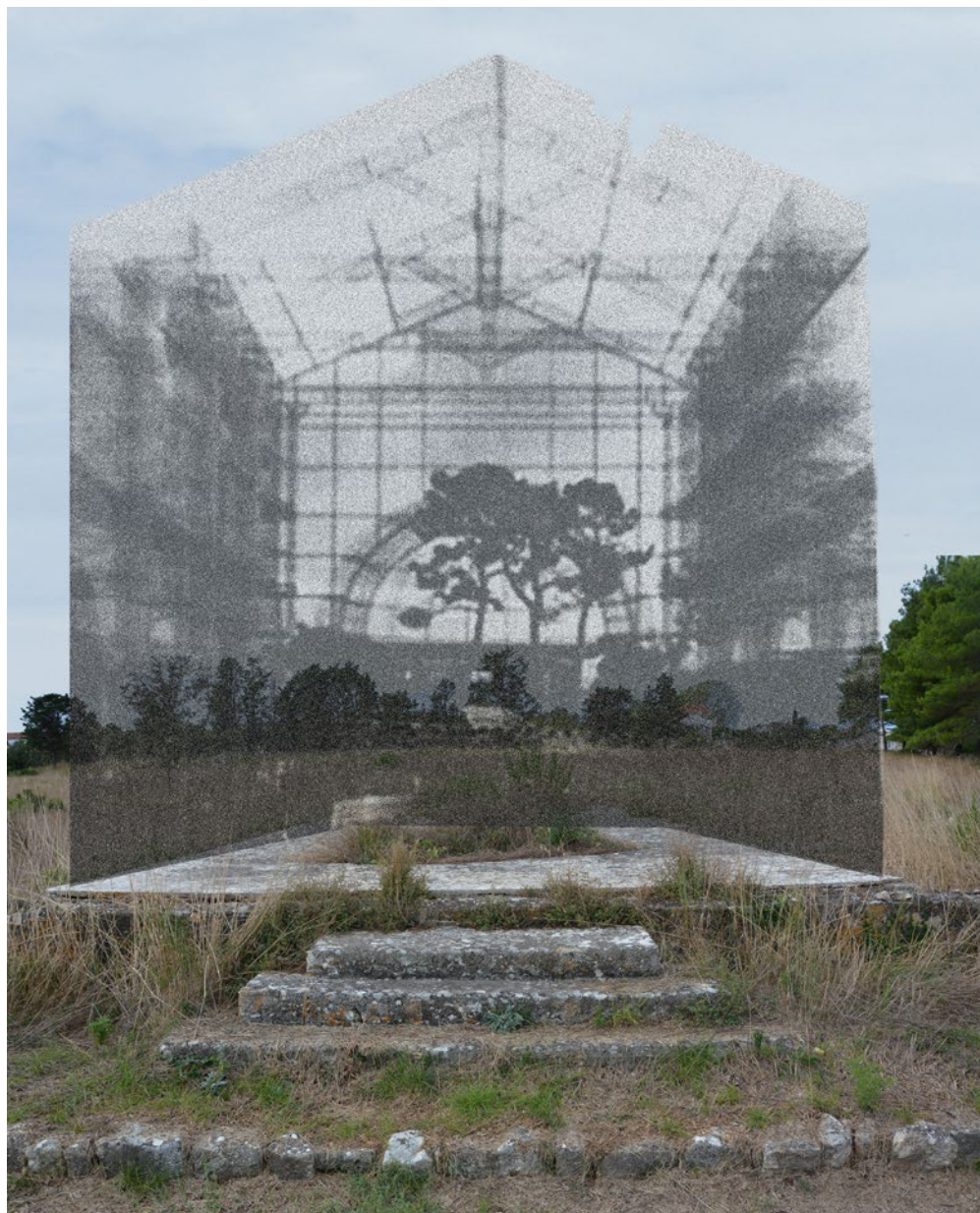
Slika 5.
Spomenik žrtvama holokausta, Berlin
— multiplikacija elementa radi
naglašavanja brojnosti žrtava

Slika 6.
Spomenik žrtvama holokausta,
Bologna — kreiranje prostora
koji izaziva emotivnu reakciju
prilikom prolaska kroz njega

Slika 7.
Moderna reinterpretacija
spomeničke baštine,
Manfredonia — reinterpretacija
volumena građevine
u modernom izrazu

LOKACIJA:

Dugi otok, Sali, prostor
bivše Salionice tvornice
Mardešić, Sali, Dugi otok

Valentina Rade
Arhitektonski fakultet
Sveučilišta u Zagrebu

Ivana Zrinka Šarić
Odjel za turizam i
komunikacijske znanosti
Sveučilišta u Zadru

Obilaskom mjesta Sali na Dugom otoku uočavamo nedostatak javnog prostora za okupljanje, a valorizacijom postojećih napuštenih objekata uočavamo potencijal i kvalitetu prostora. Stoga, na prostoru stare Salionice tvornice Mardešić rodila se ideja o Lanterni Sali.

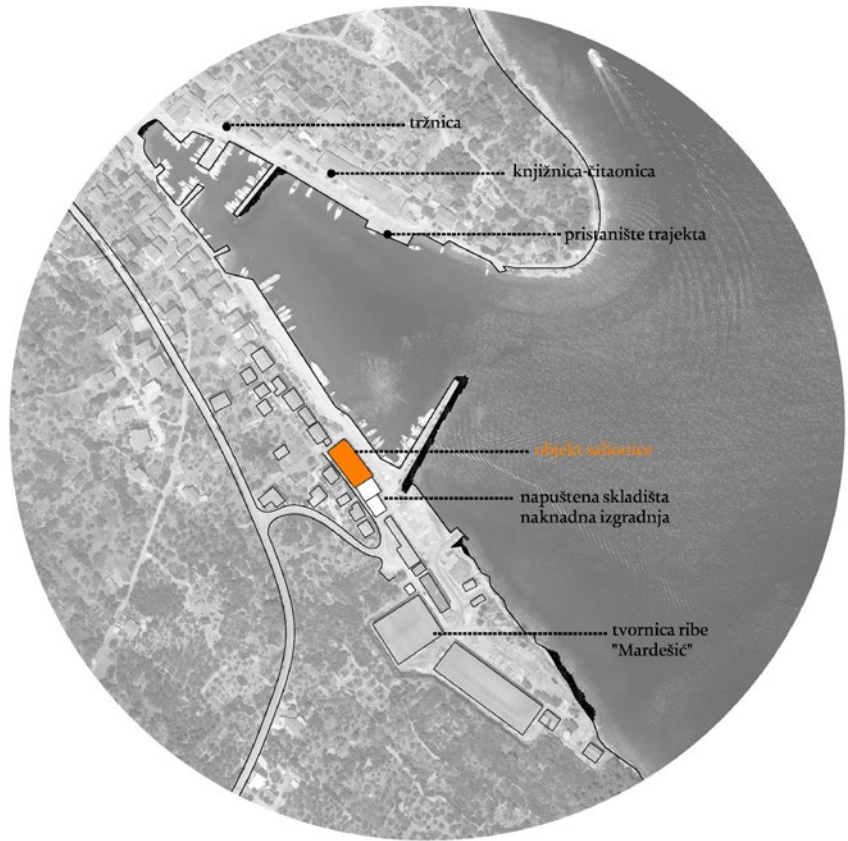
Vodeći se osnovnom misli: „Svjetlost nam daje život, a lanterna je simbol života.“, možemo reći da je upravo to bit projekta. Dakle, danas napuštena u stanju propadanja, Lanterna Sali poprima novu funkciju zadržavajući gale-rijski motiv „bazilikalnog“ presjeka. Zadržavanjem postojeće konstrukcije i prostornog ambijenta sa pripadajućim vanjskim pojasom uz obalu, Lanterna Sali postaje „trg života“ u svrsi povezivanja ljudi i stvaranja osjećaja povezanosti cijelog otoka i turista. Prostor bi bio u funkciji održavanja cjelogodišnjeg kulturno-društvenog života, oživljavanje tradicije te stvaranje temelja za nove tradicije, ali i kao podrška u promociji lokalnih OPG-ova i „malog čovjeka“.

Modularni raster skeletne konstrukcije iskorišten je kao osnova za programske trake koje definiraju prostor. One su vidljive u različitim oblogama poda, definiraju sadržaje te se nastavljaju prema moru tako aktivirajući i natkriveni javni prostor na otvorenom, pa i samu rivu te na taj način Lanterna Sali postaje i vizualno atraktivna. Skeletna konstrukcija „hale“ omogućuje potpuno „otvaranje“ – ostakljivanje pročelja prema obali, također izvedeno prateći raster konstrukcije, što daje i mogućnost korištenja staklenih ploha kao izložbenih panoa u ljetnoj shemi korištenja kad se hala može potpuno otvoriti. Predviđeni sadržaj Lanterne Sali se sastoji od café lounge bara, nautičkog shopa, info pulta PP Telaščica, edukativnog kutka, multikulturalnog kutka, pop-up galerije,

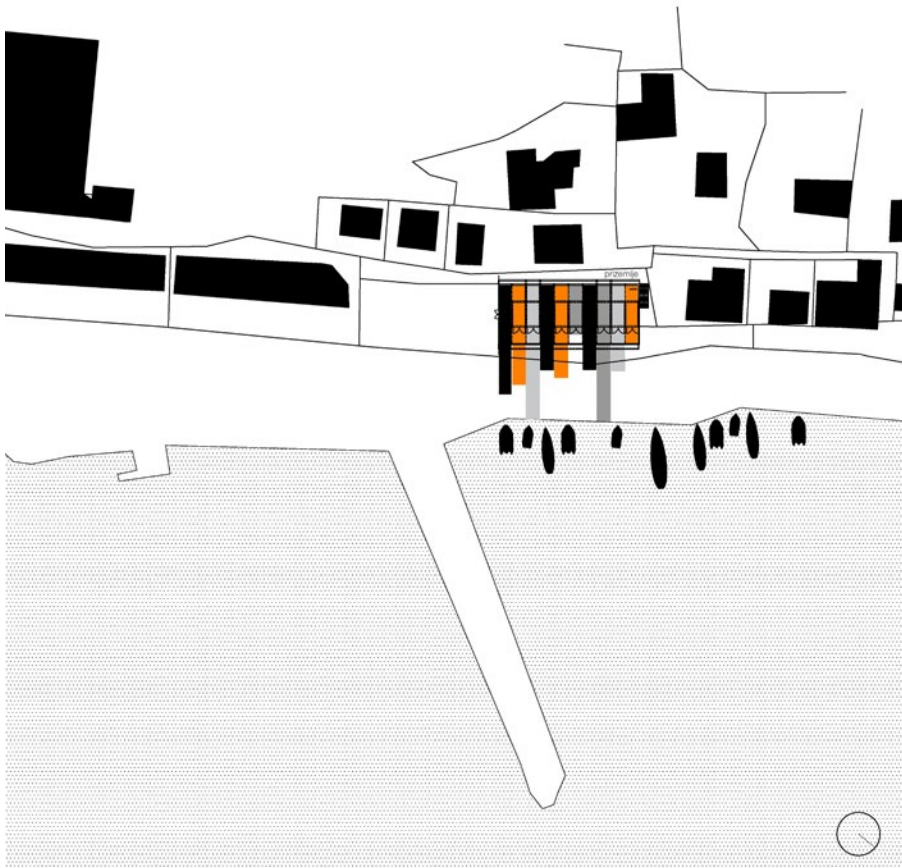
povijesno-arheološke zone, shopa aromatičnog i ljekovitog bilja, mardešić shopa i fish fast fooda. Svaka zona nudi jedinstveni osjećaj upoznavanja Dugog otoka i lokalnog stanovništva. Dovršenjem mjesne zaobilaznice uvodi se posebna prometna regulacija u samom centru Sali za pristup brodovima te riva postaje pješačka zona.

Specifičnost projekta je upravo činjenica da ciljanu skupinu čine ljudi svih dobnih skupina; od domaćih Saljana do domaćih i stranih turista. Cilj projekta je ponovno aktiviranje kvalitete života stanovništva u Salima kroz cijelu godinu bez narušavanja tradicije te stvaranje intimnog odnosa između prostora i lokalnog stanovništva.

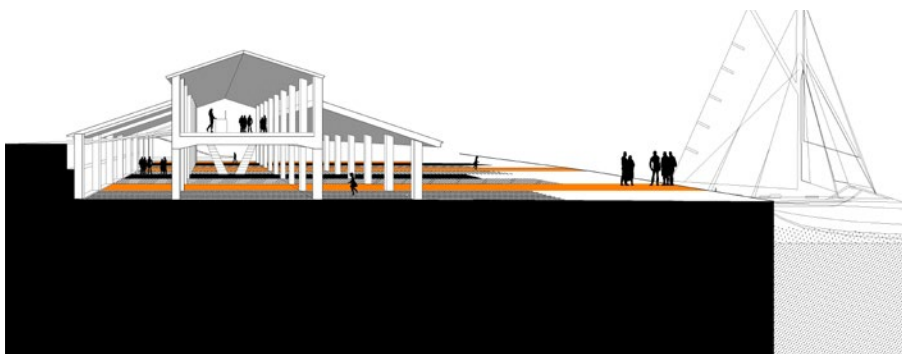
Slika 1:
Položaj bivše Salionice
Tvrnice Mardešić,
Sali, Dugi otok

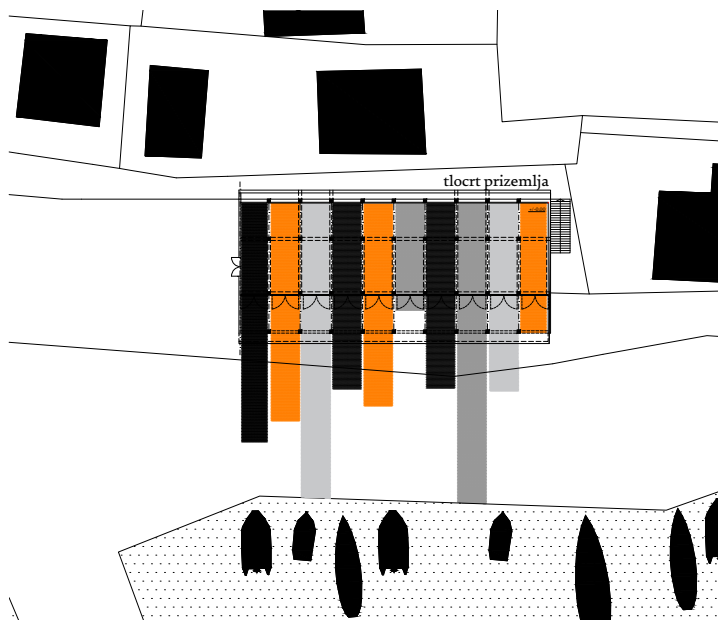
Slika 2.
Lokacija „Lanterne Sali“
— širi obuhvat

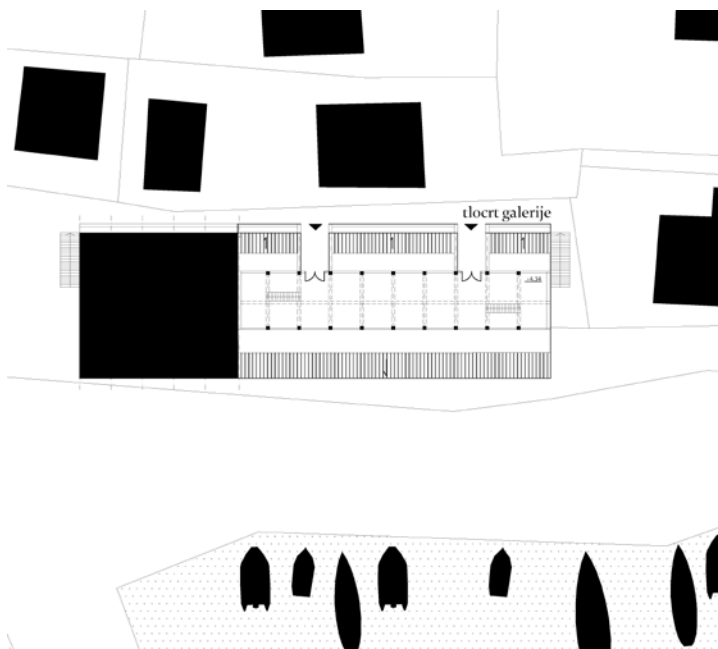
Slika 3.
Presjek

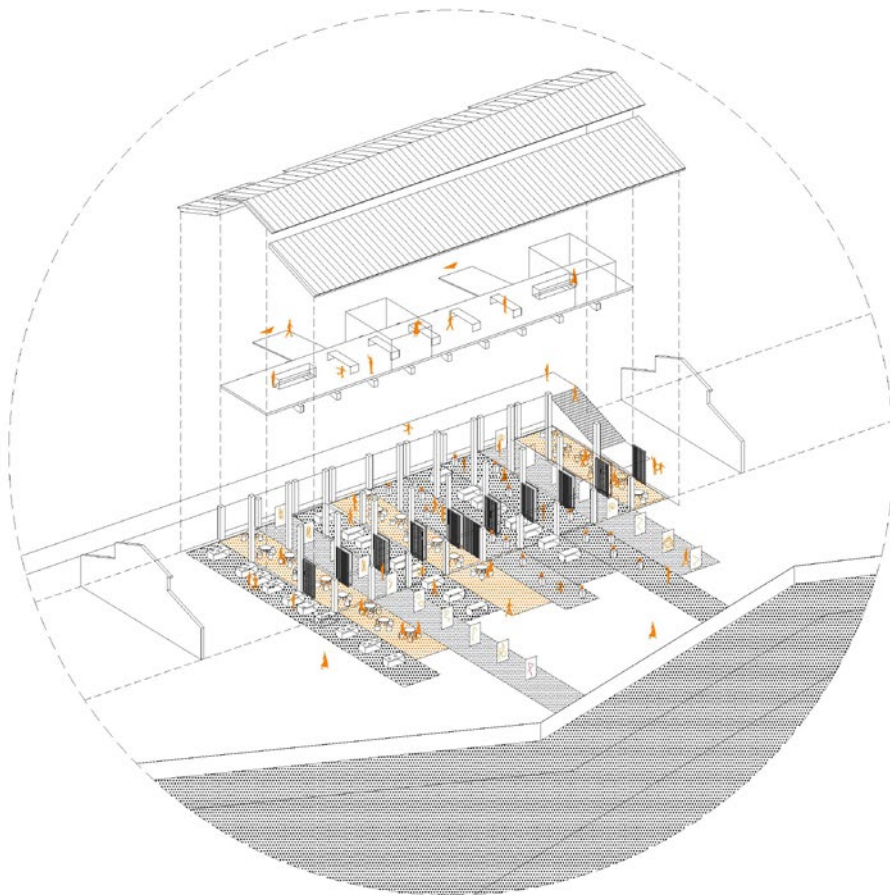

Slika 4.
Tlocrt prizemlja

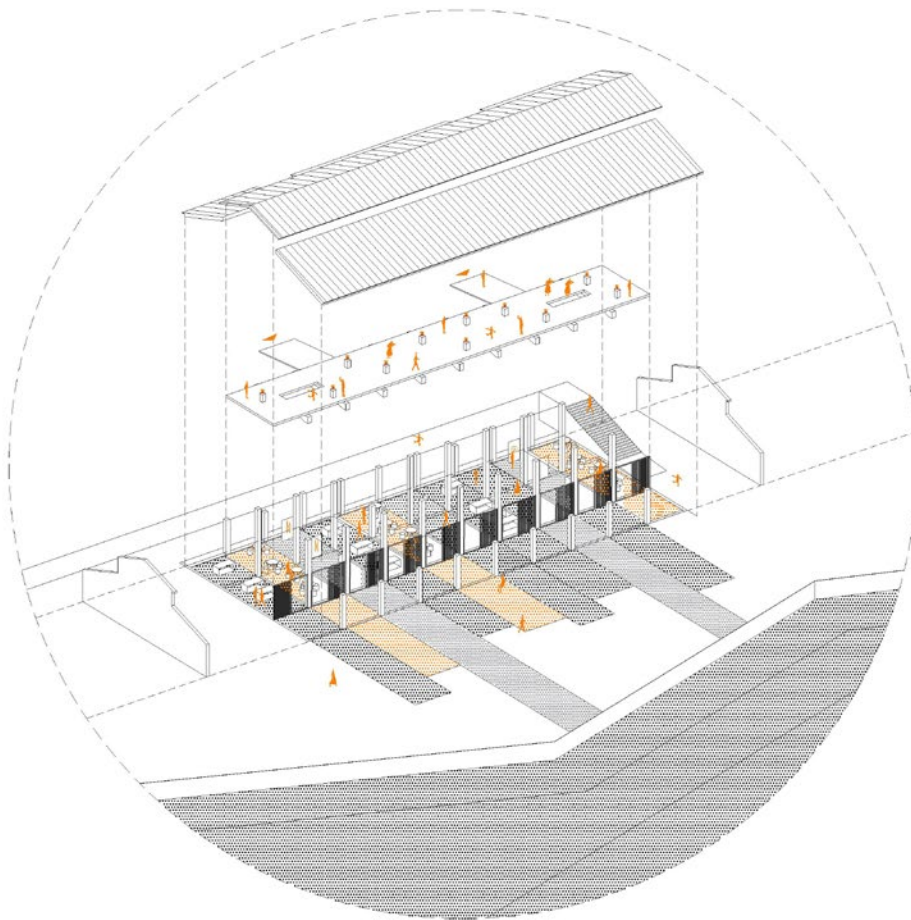

Slika 5.
Tlocrt galerije

Slika 6.
Shema korištenja prostora — ljeto

Slika 7.
Shema korištenja prostora — zima

LOKACIJA:

Dugi Otok, Sali - Park
prirode Telašćica

Karla Kocijan
Studij dizajna -
Arhitektonski fakultet
Sveučilišta u Zagrebu

Mateja Rogulj
Arhitektonski fakultet
Sveučilišta u Zagrebu

Lana Kyra Athis Mišurac
Povijest i sociologija
Sveučilišta u Zadru

U Park prirode Telašćica za turiste predstavlja najatraktivniji dio otoka i akvatorija Dugog otoka, a ujedno i ulaz u nacionalni park Kornati. Najviše posjetitelja dolazi s mora - izletničkim ili privatnim brodovima, a manje s kopna. Iz tog razloga, kopneni ulaz nije toliko razvijen. Kopneni ulaz je substandardni i sastoji se od ploče s nazivom parka, ugibališta za aute i malom kućicom/kioskom u kojoj se kupuju ulaznice za park i dobivaju osnovne informacije.

Istraživanjem koncepta funkcioniranja parka prirode, kao i samim obilaskom terena uočeni su problemi kopnenog ulaza. Uočene su i mogućnosti za kvalitetnije informiranje i za nadopunu ponude parka parka prirode. Neki od problema koji se javljaju u parku su manjak informacija te loša povezanost - kako u parku prirode tako i okolnim mjestima.

Ideja za rješavanje tih problema je info punkt s prostorom u kojem se kupuju karte ali i dobivaju osnovne informacije o parku - što i kako pogledati. Osim paviljona infopunkta, nalazi se i prostor za bicikliste. Biciklisti tu mogu popraviti ako imaju kakav kvar, a posjetitelji mogu na ulazu i iznajmiti bicikl za prolazak kroz park, prvenstveno sjevernog djela parka koji nije toliko uključen u turističku ponudu.

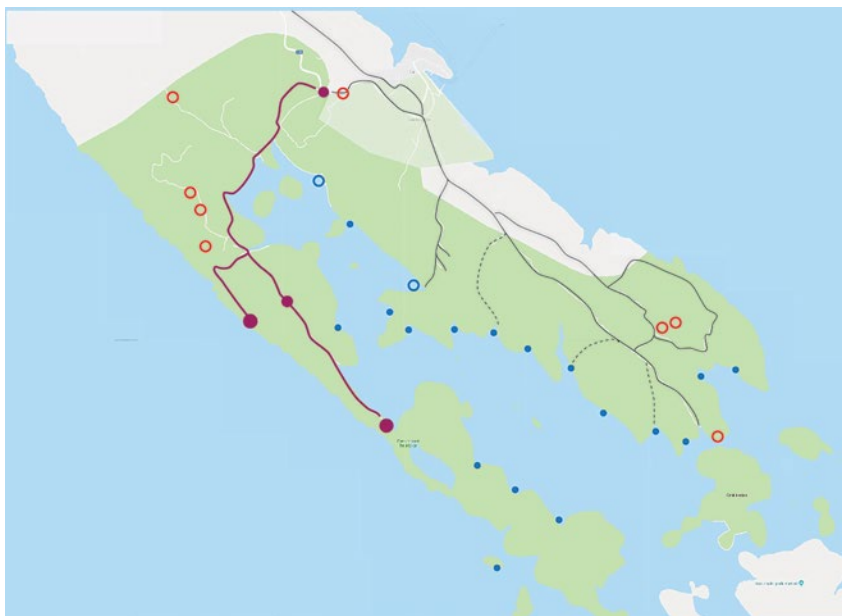
Također, jedna od zanimljivosti koja se nalazi kod info punkta je mala info galerija. U tom prostoru iza info punkta nalaze se info ploče sa zanimljivostima o parku. Tu se mogu pronaći osnovne informacije o PP Telašćica, podaci o ostalim središtima i atrakcijama u parku, biciklističke staze, plaže ali i priče iz davnina odnosno lokacije na kojima se mogu saznati cjelovite priče i zanimljivosti.

Tradicionalni suhozid te bunje i male gospodarske građevine, tipičan su primjer kori-

štenja kamena i gradnje za to područje. Bunjeri i kućeri su kamene kućice s tog područja koje se koriste samo za vrijeme jaka vjetera i kiše kao zaštita od atmosferilija. Upravo ti tradicijski oblici i materijal kamena i suhozida osnova su za osmišljavanje i oblikovanje kamenog info punkt s malim parkom koji je u različitim raznim, podijeljen suhozidima.

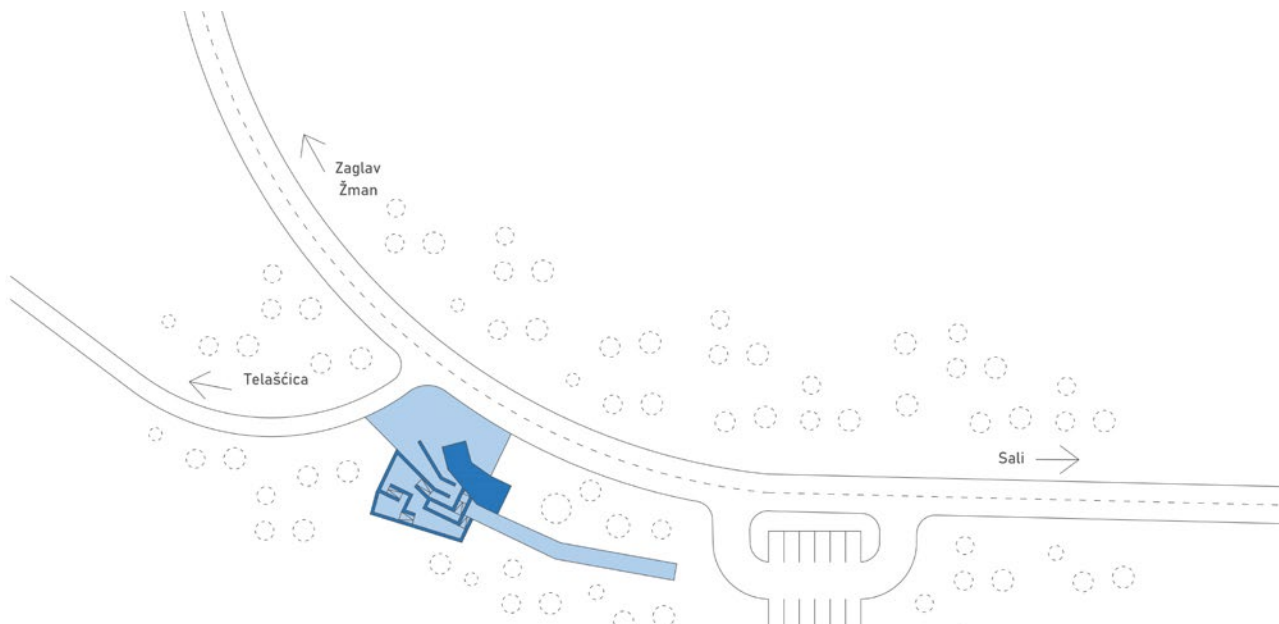
Slika 1. i 2.
Kopneni ulaz — postojeće
stanje

Slika 3.
PP Telašćica
— posjetiteljski centri,
plaže i biciklističke staze

Slika 4.
Kopneni ulaz
— šira situacija

Park prirode Telašćica *Nature Park Telašćica*

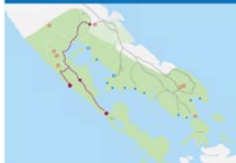
Park prirode Telašćica proteže se na 2345 km². ima nekoliko centara blabla osim kupanja u parku se može i voziti simo tamo

Park prirode Telašćica proteže se na 2345 km². ima nekoliko centara blabla osim kupanja u parku se može i voziti simo tamo

Nekoliko lokalnih priča prenose se generacijama s koljena na koljeno. Posjetite magična mjesta, na njima će vas dočekati priča.

Several local stories have been conveyed to generations from the knees to knee. Visit the magical places, they will be waiting for you in the story.

Priča o Peteročićima *Story about Peteročićima*

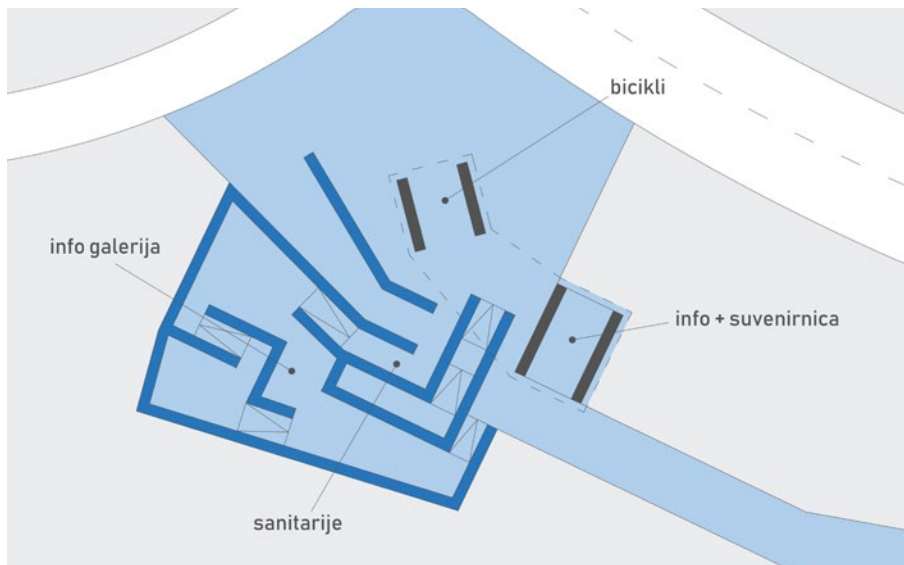
Mali hobiti s rogovima vladali su poljima po noći. "Peteročići su bili mali ljudi svaki sa 5 rogova na glavi. Bili su dobri i nikom zla nisu činili..." Ostatak priče i još više saznajte i pogledajte na lokaciji!

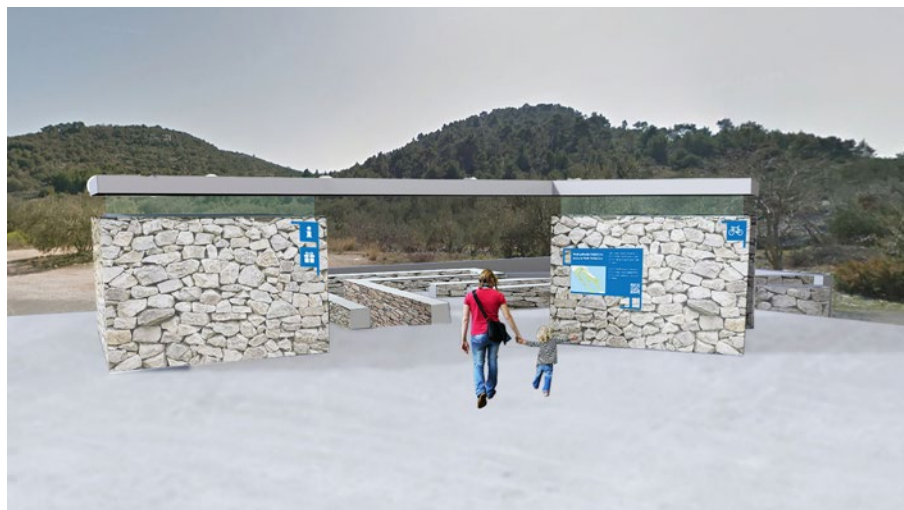
Small hobs with horns they ruled the fields at night. "Peteročići were small people each with 5 hooks on their heads. They were good and they did not do any harm ..."
The rest of the story and more to find out take a look at the place!

Slika 5 i 6.
PP Telašćica
— vizualni identitet
internetske stranice

Slika 7.
Kopneni ulaz
— info punkt — tlocrt

Slika 8. i 9.
Kopneni ulaz — info punkt
— prostorni prikazi

LOKACIJA:

Lokacija: Otok Ugljan,
Kali

Tea Tomkić
Arhitektonski fakultet
Sveučilišta u Zagrebu

Bruno Lang-Kosić
Arhitektonski fakultet
Sveučilišta u Zagrebu

Ksenija Paraga
Odjel za etnologiju
i antropologiju
Sveučilišta u Zadru

Identitet naselja Kali na otoku Ugljanu snažno je obilježen ribarstvom. Problematika prostora danas ogleda se u izostanku i nevidljivosti lokalnog identiteta te problemima u neplanskom širenju naselja izvan povijesne jezgre te širenju duž obale. Minimalnim intervencijama u prostoru zamišljeno je stvaranje platforme za daljnji razvoj društvenih aktivnosti lokalnog stanovništva.

Predloženi zahvati predstavljaju prvu etapu realizacije, a cilj im je aktivacija lokalnog stanovništva te stvaranje adekvatnih prostora za njihovo okupljanje i aktivnosti. Nude se sadržaji eko-muzeja, organiziranog prema poslovnom modelu rovinjskog muzeja registriranog kao udruga građana. Bogata nematerijalna kulturna baština naselja otvara neiscrpne mogućnosti za nadogradnju, istraživanje i društveno djelovanje u okviru različitih disciplina.

Eko-muzej obuhvatio bi područje uvale Batalaža, bivše stare ribarske luke, restoran i proizvodni pogon Srdela Snack, djelomično uređenu plažu te nasipani, neuređeni rt. Predlaže se konzervacija starog tunolovca koji nosi ime Pobjednik, čiji smještaj u luci osigurava njezinu revitalizaciju, uzevši u obzir proces izmještanja ribolovnih aktivnosti u novu luku, ali omogućujući razvoj izletničkog turizma uključivanjem neaktivnih ribara i ribarskih brodica kroz izletničke ture temeljene na storytellingu te najmu brodica. Intervencije u prostoru oslanjaju se na ribarsko iskustvo; osjetila. Neuređeni rt svojom lokacijom pruža izvrsnu mogućnost za iskorištavanje takvih elemenata stoga instalaciju postavljamo kao svojevrsnu interpretaciju ribarskog iskustva koristeći ono što sama lokacija nudi – vjetar, zvuk, svjetlo. Zadržavajući Srdela Snack omogućujemo

doživljaj mirisa i okusa, dok muzealizacijom stare ribarske luke omogućujemo pogled u ribarsko iskustvo. Bitno je naglasiti kako ovim intervencijama nudimo alternativni prihod uz već postojeće prihode naselja, mogućnosti za daljnji razvoj u okviru lokalne kulture te slobodu i kreativnost u daljnjim aktivnostima lokalnog stanovništva.

Slika 1:
Citat lokalnog ribara

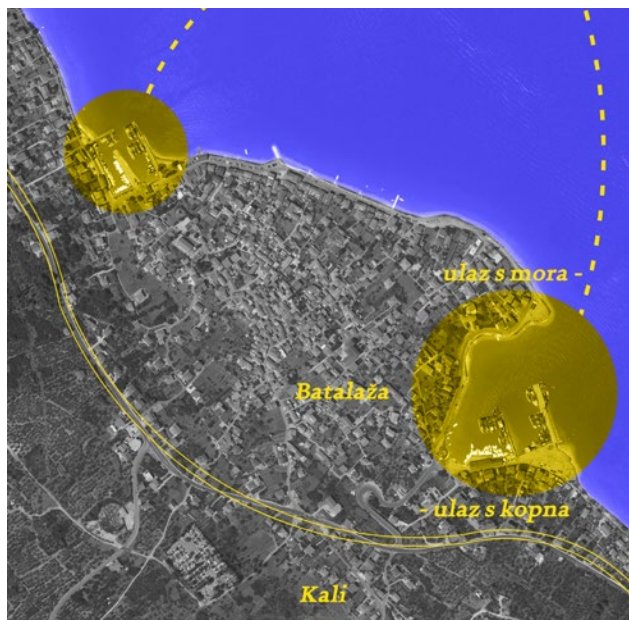
*‘Otok je škrt -
ne more čovik
samo iti u ribe.’*

Slika 2.
Lokalne štorije

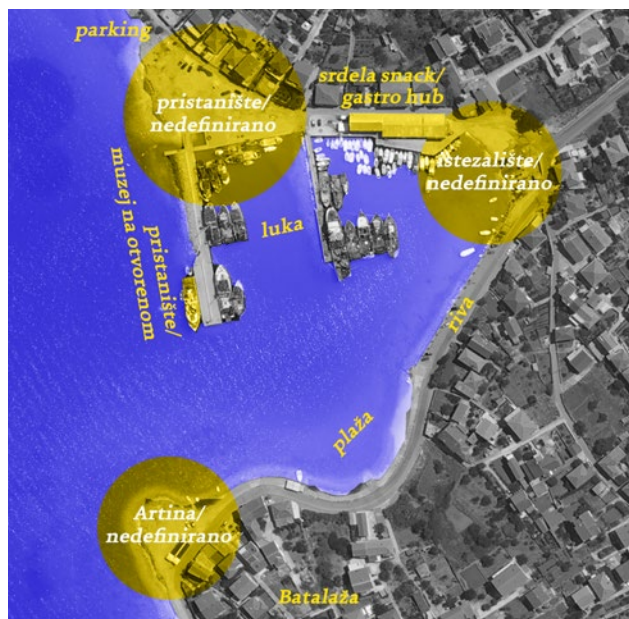
*‘Živimo kraj muora
i od muora. Tako su
živjeli naši stari, tako
živimo i mi, a vjerojatno
će tako i naša mlađarija
jer muore je muore.
Kolikogod nas bi je,
toliko ga i volimo -
oduvik je tako.’*

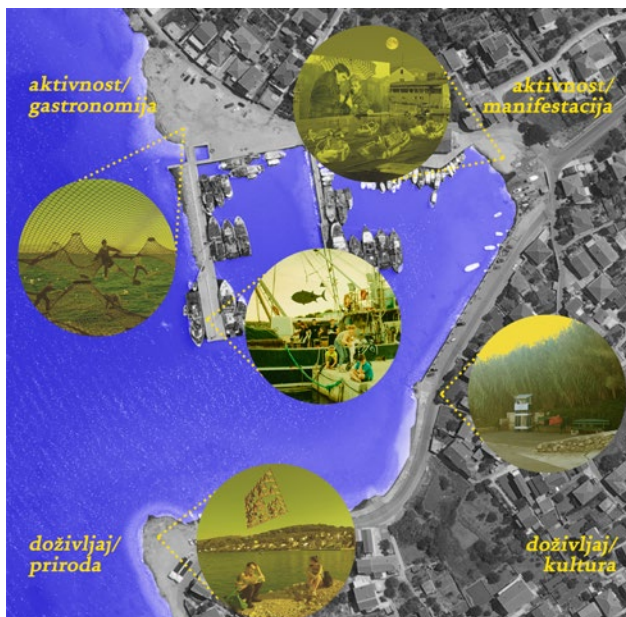
Slika 2.
Nedostatak javnog prostora

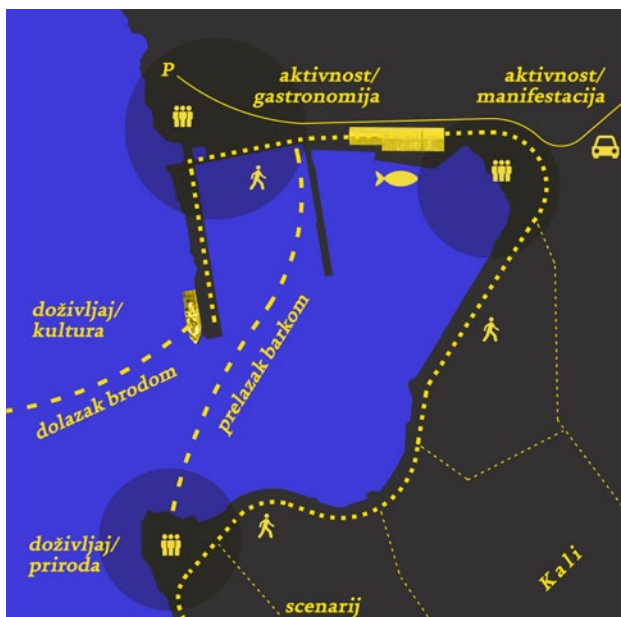
Slika 4.
Pozicija intervencije
— širi obuhvat

Slika 5.
Problemska karta

Slika 6.
Programatsko rješenje
— tematske cjeline

Slika 7.
Programatsko rješenje
— komunikacije

Slika 8.
Prostorni prikaz prijedloga
za inovativno ljetno kino

Slika 9. i 10.
Prostorni prikaz reinterpretacije
ribarske mreže i trga vjetra

Slika 11.
Suvenir kao nositelj
identiteta

LOKACIJA:

Otok Ugljan, Kali

Erika Filipan

Studij dizajna - Arhitektonski fakultet
Sveučilišta u Zagrebu

Vinka Ivičić

Arhitektonski fakultet
Sveučilišta u Zagrebu

Lea Longin

Kultura i turizam
Sveučilišta u Zadru

Na Ugljanu, jednom od tri velika otoka zadarskog arhipelaga, su smješteni Kali. Suvremeni svijet postavlja zahtjeve s kojima se to mjesto izrazito duge ribarske tradicije teško nosi. Dvije brodske luke su povezane neuređenim obalnim pojasom, nedostaju funkcionalni prostori i uporabne površine, a identitet mjesta, u kojemu i leži najveći potencijal, je nedovoljno izražen. Kao rješenje se nameće uređenje obalnog pojasa koji spaja dvije luke - Kualjski vijaz - metafora za put kroz ribarev dan.

Kualjski vijaz je linearan, multifunkcionalni prostor podijeljen na pet prostornih cjelina (etapa), a počinje od mula i završava rtom. Ribar počinje dan ranom zorom; krpa mreže, ide u ribolov; u popodnevnom satima odmara i traži zaklon od jakog sunca. Jedan dio pojasa stoga služi ribarima koji bi imali mogućnost praktičnijeg obavljanja poslova kojih brodske luke ne podržavaju. Ostatak prostora zamišljen je kao šetalište, kupalište, suncalište te mjesto okupljanja u večernjim satima. Visinska razlika ceste i samog mora je svladana s pet kaskada koje su na mjestima proširene. Kako bi se ribarima olakšalo, na jednom bi dijelu bile postavljene kuke koje bi olakšavale rastezanje mreža te samim time i krpanje. Proširenja kaskada i mreže razapete nad morem, slijedeći metaforu ribarevog dana, služe i popodnevnom sunčanju i odmoru. Na potezu se nalazi i nekoliko važnih punktova kao što su suvenirnica (proizvodi lokalne tvornice ribljih proizvoda, ribarski pribor), riblji restoran i trg / glavni mol. Trg / mol je krajnja točka vijaza i može biti pristanište manjih plovila, prostor za razapinjanje većih mreža, a svojim polukružnim oblikom ima karakter okupljališta.

Iako je lokalno stanovništvo primarna ciljana skupina, uređenje obalnog pojasa

te spajanje dviju brodskih luka zasigurno bi doprinijelo i turističkoj ponudi. Podjela prostora na pet cjelina pridonosi raznolikosti sadržaja, a također omogućuje i realizaciju u različitim vremenskim periodima. Uređeni pojas predstavlja obalnu kralješnicu mjesta kao glavnu os od koje se mogu granati okomite ulice kao spojnice s glavnim točkama unutar mjesta (Bratski trg, crkva sv. Lovre, dom, restoran) i tako daje održivi model budućeg razvoja.

Slika 1.
Stara fotografija
ribara s mrežama

Slika 2.
Predmetno područje na
otoku Ugljanu u mjestu Kali

Slika 3.
Tlocrt novog rješenja zona i ambijenata na području
obuhvata — formirane su prostorne cjeline diferencirane
prema aktivnostima

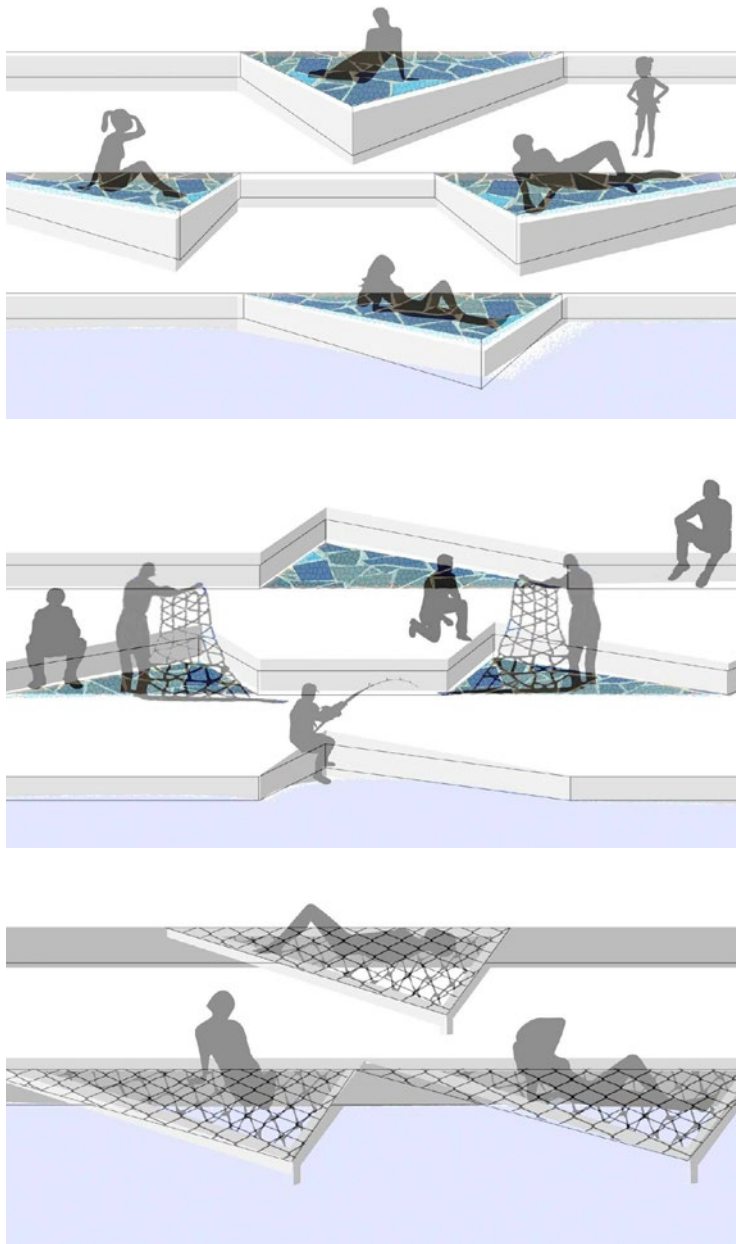

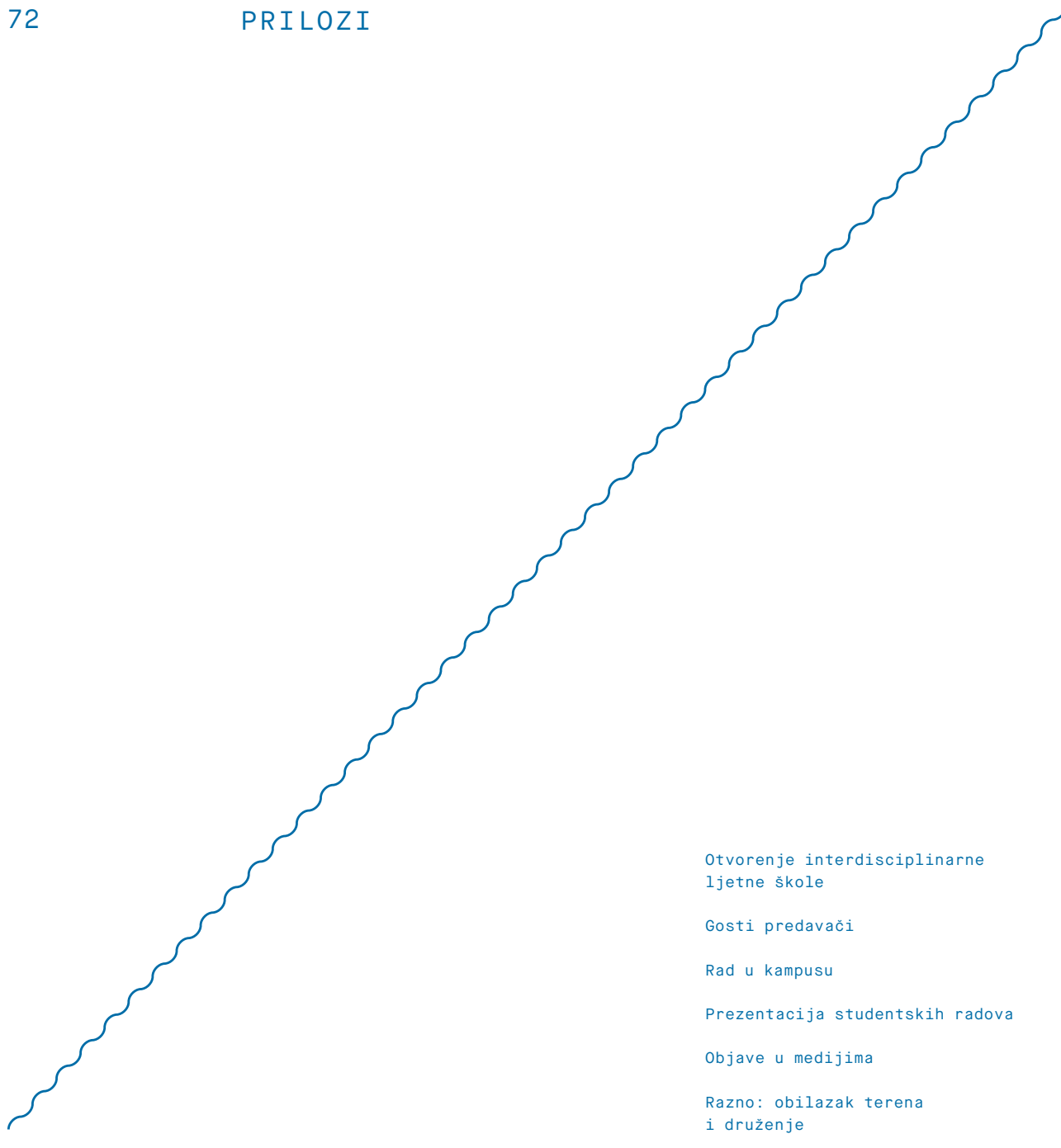

Slika 4. i 5.
Fotografija postojećeg stanja
obalnog pojasa i ambijentalni
prikaz uređenog obalnog pojasa

Slika 6.
Scenariji korištenja
Kualjskog vijaza

Otvorenje interdisciplinarne
ljetne škole

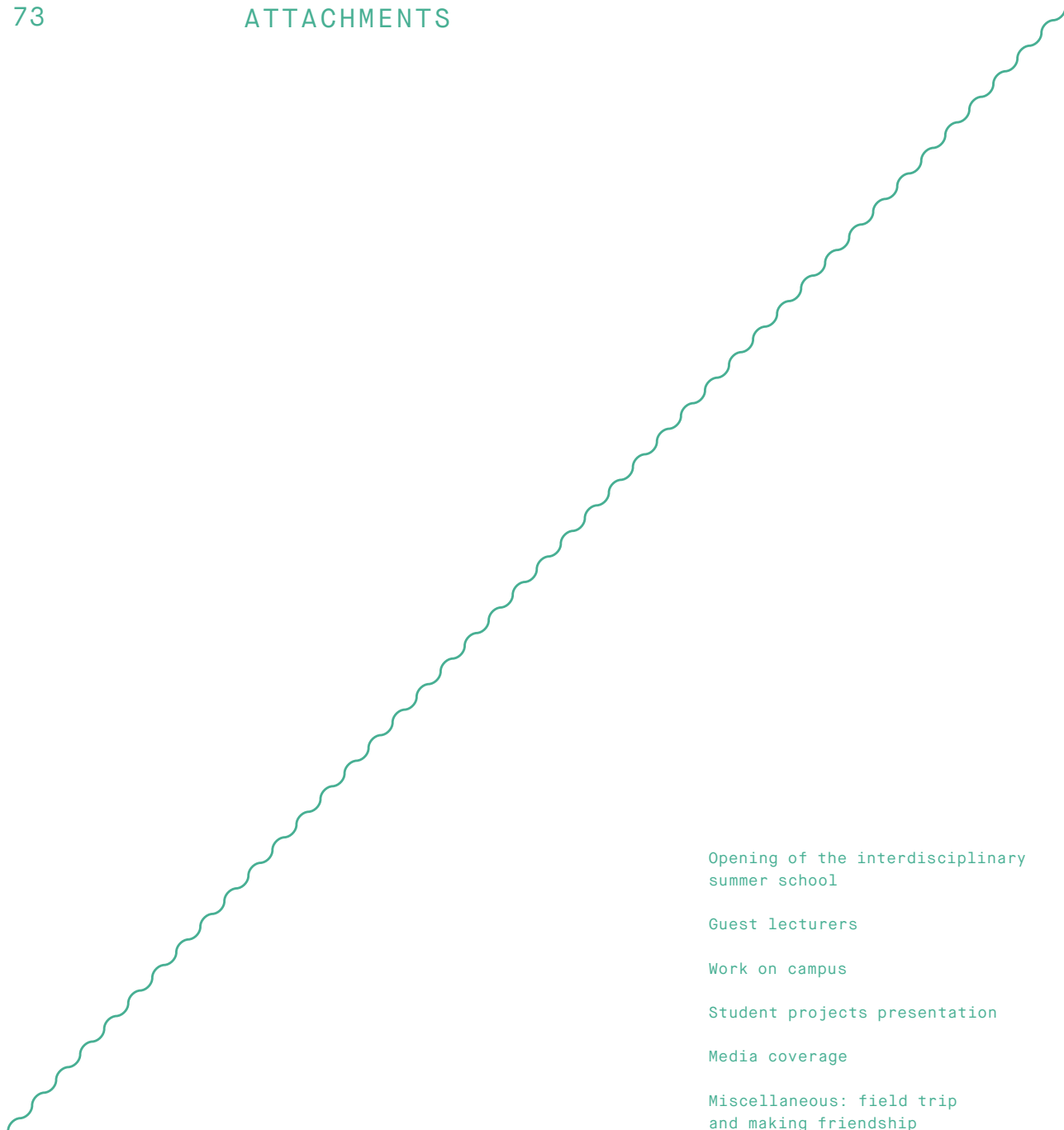
Gosti predavači

Rad u kampusu

Prezentacija studentskih radova

Objave u medijima

Razno: obilazak terena
i druženje

Opening of the interdisciplinary
summer school

Guest lecturers

Work on campus

Student projects presentation

Media coverage

Miscellaneous: field trip
and making friendship

Izvor fotografije:
Zadarski list

Zadarski.hr

KALELARGA KOLO

TRIBINA | 2018-08-25 11:44 | 653

POČELA INTERDISCIPLINARNA LJETNA ŠKOLA 'ZADAR 2020' Glavna tema: Izoliranost i usporeni razvoj otoka, njihovo potpuno zaostajanje u ekonomskom i društvenom smislu!

Piše Sveučilište u Zadru
Foto Sveučilište u Zadru

Izoliranost i usporeni razvoj otoka te njihovo zaostajanje u ekonomskom i društvenom smislu glavna su tema ovogodišnje Interdisciplinarnе ljetne škole arhitekture i urbanizma Zadar 2020, koju već treću godinu zaredom organiziraju Arhitektonski fakultet Sveučilišta u Zagrebu i Odjel za turizam i komunikacijske znanosti Sveučilišta u Zadru, uz podršku Društva arhitekata Zadra.

GRAD I OTOCI Završila treća Interdisciplinarna ljetna škola Zadar 2020.

Sjeverni ulaz u Park Telašćica osmišljen je kao odspunkt

Jedno od rješenja je Kvalijski vijaz

Studentsko selo Molat

Studenti osmislili Lanternu Sali, Kvalijski vijaz i Studentsko selo Molat

Tematski je ljetna škola bila određena naslovom »Grad i otoci«, i to s ciljem osmišljavanja rješenja koji bi doprinijeli razvoju otoka i oživljavanju kvalitete života, kako lokalnog stanovništva tako i njegovih posjetitelja

ZADAR »Prezentacijama studentskih projekata završila je treća po redu Interdisciplinarna ljetna škola Zadar 2020., koja nastaje u suradnji Odjela za turizam i komunikacijske znanosti Sveučilišta u Zadru i Arhitektonskog fakulteta Sveučilišta u Zagrebu, a uz potporu Društva arhitekata Zadra, Grada Zadra i Zadarske županije. Voditelji ljetne škole bili su doc. prof. dr. sc. Božena Kroz Mlađić s Odjela za turizam i komunikacijske znanosti Sveučilišta u Zadru te prof. dr. sc. Tibor Mihaić i prof. dr. sc. Feda Vukelić s Arhitektonskog fakulteta u Zagrebu.

Tematski je ljetna škola bila određena naslovom »Grad i otoci«, i to s ciljem osmišljavanja rješenja koji bi doprinijeli razvoju otoka i oživljavanju kvalitete života, kako lokalnog stanovništva tako i njegovih posjetitelja. Započela je 23. kolovoza uvodnim predavanjima o otocima i otocima života, a s obzirom na to da su projekat zadaci uključivali lokalne otok: Ugljina, Molat i Dugom otoku, studenti su s profesorima na nedjelju, 26. kolovoza, ujutro vremenom neprikladno, posjetili naselja Sali na

Dugom otoku. Sali na Ugljini i Molat su otoci Molatu. Svi tri posjeta bila je upoznavanje istaknuta i lokalne zajednice za koje su studenti trebali osmisliti nova rješenja.

Sali, Kall, Molat

Na Dugom otoku studenti su imali zadatku osmisliti stari zgradni objekat te osmisliti kopirani ulaz i brlo poslije u Parku Telašćica. Obitelj stare selice i stari objekat tvoreći se u stariju »Lanternu Sali«. Cilj projekta bilo je stvaranje osjećaja povratnika cijelog otoka, stvaranje kulturno-zabavnog sredstva koje je osvojeno cijela godišnja, povećanje turizma na Sali i na području u promociji lokalnih OPG-ova i »malog trojaka«. U Lanternu su tako predložili rješenje za opuštanje, ispijanje kave, degustaciju obnove vina i mlijeke, turistički shop, prostor za informiranje o vremenim i vremenim za odaziv na more. Mlađić shop, fish and food.

Sjeverni ulaz u Park Telašćica osmišljen je kao odspunkt za suradnju, koji bi trebao privući turiste na izlazak u park,

umjesto da, kao što je uobičajeno, samo prođu kroz ulaz. Posjetiteljima bi se uz edukativni materijal nudili i bički koluma bi sami mogli istražiti PP Telašćicu.

Na Ugljini su se studenti bavili naseljen Kall kako bi mu vratili identitet obnove sela i osmislili prostor centralnog mjesta okupljanja uz obalu. Jedno od rješenja je Kvalijski vijaz, put koji se prave obilazak, a početak od mola i završetak rješenja obilaznog pojasa je multifunkcionalna – jedan dio stazi koji bi ribari nakon povratka iz ribolova imali mogućnost praktičnijeg obavljanja poslova koje bi obilazak lake ne podržava, a ostatak prostora namijenjen je kao šetalište, kapišćite, suncanje te mjesto okupljanja u večernjim satima.

Na otoku Molatu, koji administrativno pripada Gradu Zadru, studenti su trebali uređiti i izvršiti devizne vožnje te osmisliti način kako dostupno uređiti otuđe koncentracijskog logora. Grupa studenata u stvorenom voljnom obliku namislila je Studentsko selo Molat, kojim bi po uređenju koristili studenti i podjaci ljetne škole, lokalno stanovništvo, izletnici i turisti, po-

Tim na Molat

Projekt Kallina

sebe jedrilari, koji bi se ovdje mogli upoznati s tradicijom, kulturnom i gastronomskom posudom mješta.

Razvitalizacija spomen-područja

Drugi tim, koji je promisljao o uređenju mjesta kroz koje je u 2. svjetskom ratu prošao 20.000 ljudi, od čega je oko 1.000 umrlo, promislilo je rekonstrukciju memorije mjesta i edukacije o koncentracijskom logoru. S obzirom na to da je Molat turistički otok osnovan prije, a manje od 5.000 noćenja u

2017. godini, predlaže se rekonstrukcija spomen-područja koncentracijskog logora, adaptacija devastiranih objekata i dodavanje novih sadržaja koji bi se mogli turistički valorizirati.

Kroz prezentacije svojih projektnih ideja, studenti su pokazali da su prepoznali problematiku života na otocima te su nastojali kroz navedene intervencije u prostoru dati novi dani razvederim lokacijama. Sljedeće godine tema ljetne škole bit će »2019. – gradski kioskovi i pristupi gradovima«.

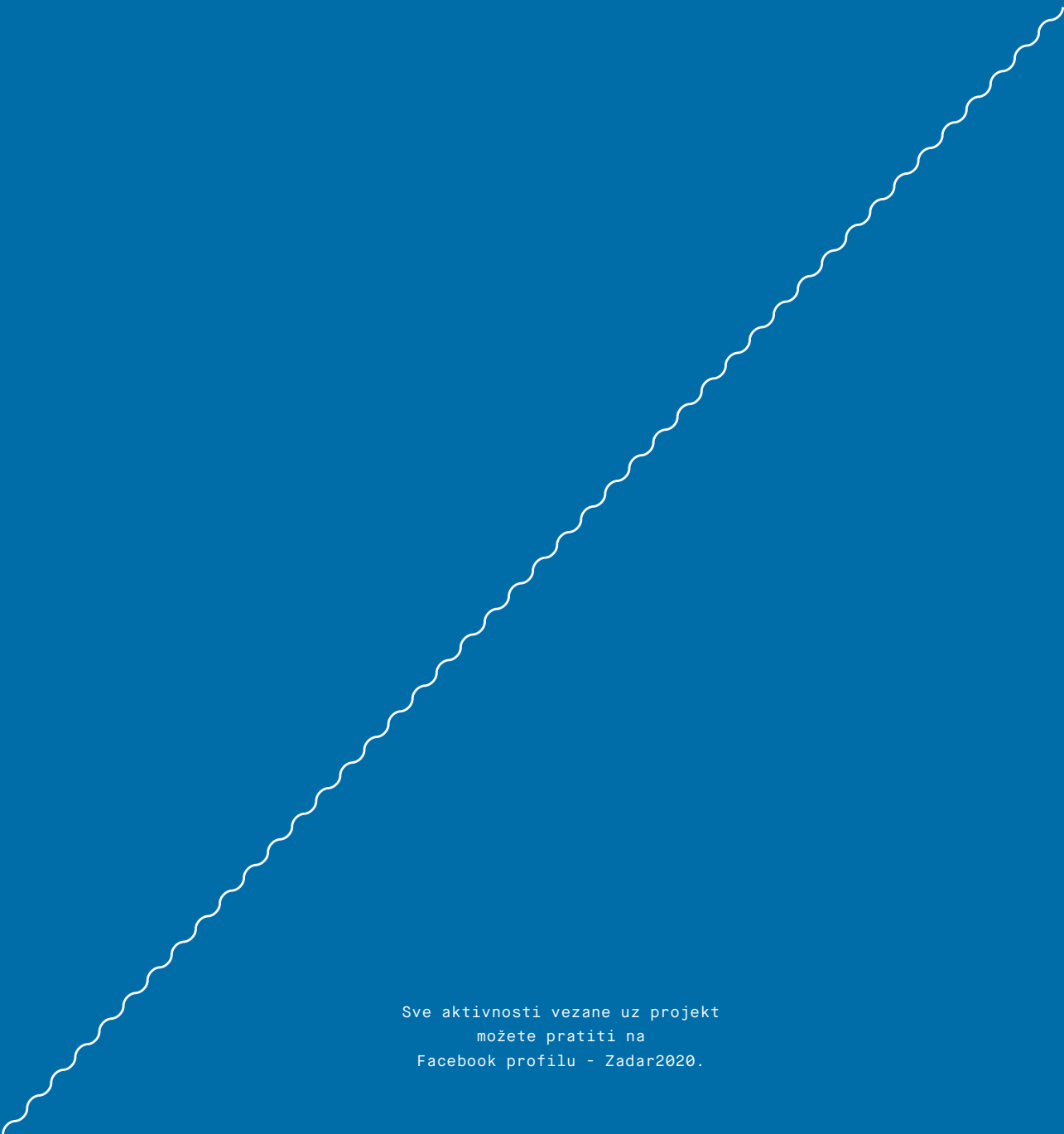

Sve aktivnosti vezane uz projekt
možete pratiti na
Facebook profilu - Zadar2020.

Af

Sveučilište u Zagrebu
Arhitektonski fakultet
University of Zagreb
Faculty of Architecture

Sveučilište u Zadru,
Odjel za turizam
i komunikacijske znanosti

ZADAR

2020.